

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Environmentální výchova jako součást ŠVP školní družiny

Vypracovala: Tereza Bauerová
Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Laibrť

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě-v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Jihlavě dne

Tereza Bauerová

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Lukáši Laibrtovi za odborné vedení práce a cenné rady.

Také bych ráda poděkovala vedení a kolegům své základní školy v Puklicích, které mě v mé práci podporovalo.

Abstrakt

Bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. Cílem teoretické části je utřídit a popsat informace spojené s tématem práce. Charakterizují zde pojem volný čas, pedagog volného času, ekologie a environmentální výchova. Své místo zde má i charakteristika školní družiny, funkce, legislativa a dokumentace, tvoření ŠVP školní družiny a role vychovatele. Teoretickou část uzavírá kapitola o realizaci projektu školních zahrad v rámci školní družiny. V praktické části zjišťují, jaký má význam na psychiku a chování dětí kvalitní trávení volného času venku v přírodě. V rámci metodologie jsem použila dotazník pro rodiče.

Klíčová slova

Volný čas, školní družina, environmentální výchova, školní zahrady, pedagogika volného času, školní vzdělávací program

Abstract

The bachelor thesis consists of a theoretical and a practical part. The aim of the theoretical part is to classify and describe information related to the topic of the work.

We characterize the concept of leisure time, teacher of leisure time, ecology and environmental education. The characteristics of the school group, functions, legislation and documentation, the creation of the school educational program of the school group and the role of the educator also have their place here.

The theoretical part concludes with a chapter on the implementation of the school garden project within the school group. In the practical part, I find out the importance of quality leisure time outdoors in the psyche and behavior of children. As part of the methodology, I used a questionnaire for parents.

Keywords

Leisure time, school group, environmental education, school gardens, pedagogy of leisure time, school educational program

OBSAH

Úvod	8
Teoretická část	10
1 Environmentální výchova	10
1.1 Definice pojmů	10
1.2 Historie	11
1.3 Principy	11
2 Pedagogika volného času	13
2.1 Definice pedagogiky volného času	13
2.2 Pedagog volného času	14
2.2.1 Profesní příprava pedagoga volného času	15
2.2.2 Role pedagoga volného času	15
2.3 Volný čas	17
3 Školní družina	19
3.1 Definice	19
3.2 Činnosti školní družiny	20
3.3 Historie školní družiny	21
3.4 Funkce	22
3.5 Vychovatel	24
4 Projekt dětského hřiště v místní škole	27
4.1 Vznik projektu	27
4.2 Realizace projektu	28
5 Školní vzdělávací program	29
5.1 Definice	29
5.2 Jak se tvoří	29
Praktická část	31
6 Výzkumné šetření	31

6.1	Cíl výzkumného šetření	31
6.2	Předpoklady výzkumného šetření	31
6.3	Metody výzkumného šetření	31
6.4	Charakteristika výzkumného vzorku	32
6.5	Analýza výsledků	32
6.6	Vyhodnocení předpokladů výzkumného šetření	41
7	Diskuze	42
	Závěr	44
	Seznam použité literatury	45
	Seznam použitých internetových zdrojů	47
	Zkratky:	48
	Přílohy	49

ÚVOD

Rodič, učitel a vychovatel, to jsou osoby, které umožňují dítěti poznávat okolní svět, jsou to ti, kteří dítě vychovávají, motivují, působí na jeho osobnost a zároveň mu dávají možnost pro vlastní realizaci.

Na dnešních dětech je vidět, že ke svému životu potřebují techniku, která je kolem nás všech až příliš, a proto je důležité si uvědomit, že bez přírody bychom nemohli žít a tuto myšlenku nebo spíše fakt předávat i dětem.

Zamyšlením se nad uvedenými skutečnostmi mě, jakožto vychovatelku, přivedlo k tématu své práce „Environmentální výchova jako součást ŠVP školní družiny“, jelikož vidím ve vedení dětí k přírodě velký potenciál, možnost vybití, a hlavně zmírnění agresivity, se kterou jsem se setkala při nástupu na pozici vychovatelky do nevybavené, holé a malé školní družiny, kde si děti neměly pomalu s čím hrát. Chybělo zde základní vybavení od hraček, společenských her, výtvarných potřeb, knih nebo venkovního vybavení, až po základní nábytek, židličky, stolečky či relaxační část. Dominovala zde velká, téměř prázdná skříň a dvě staré školní lavice velikostně neodpovídající dětem, které školní družinu navštěvovaly. Vzhledem k alarmující nevybavenosti družiny dětem chyběla aktivita, při které by se mohly ventilovat a rozvíjet, rozmohla se nám zde agrese, vulgarismy a nekázeň. Děti byly agresivní a vulgární k sobě navzájem, ale mnohdy i ke mně samotné. Tyto problémy jsem řešila nejprve s vedením školy, bohužel neúspěšně. Situace se zlepšila až s výměnou vedení a také díky jinému přístupu k organizaci školní družiny. Podstatnou změnou bylo například vybudování venkovního hřiště.

Samotná práce je rozdělena na dvě části, na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je zpracována na základě odborné literatury, jsou zde popsány teoretické poznatky týkající se environmentální výchovy. V teoretické části jde především o definování environmentální výchovy, pedagogiky volného času, školní družiny a školního vzdělávacího programu. Také jsou zde vymezené principy a cíle environmentální výchovy, role pedagoga volného času, funkce školní družiny.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je předložit návrh školního vzdělávacího programu pro školní družinu obohaceného o environmentální výchovu, což se snažím naplnit v praktické části bakalářské práce, kde také zjišťuji, jaký názor mají rodiče na

environmentální výchovu ve školní družině a jestli pociťují nějaké změny na svých dětech od doby, kdy bylo zřízeno v naší škole venkovní hřiště.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Environmentální výchova

První kapitola je zaměřena na objasnění pojmu environmentální a ekologická výchova. Popisuje také na historii a principy environmentální výchovy.

1.1 Definice pojmů

Název environmentální výchova vychází z anglického slova environment, což v překladu znamená životní prostředí.

Definice environmentální výchovy je spousta a většinou se v mnohém neliší. Pojí je společný prvek, ochrana životního prostředí, a to díky předávání informací, vědomostí, hodnot a postojů k aktivní ochraně přírody.

Environmentální výchova je dle United States Environmental Protection Agency: *„Environmental education is a process that allows individuals to explore environmental issues, engage in problem solving, and take action to improve the environment. As a result, individuals develop a deeper understanding of environmental issues and have the skills to make informed and responsible decisions“* (epa.gov, 2021).

Environmentální výchova je proces, který umožňuje jednotlivcům prozkoumat problémy životního prostředí, zapojit se do řešení problémů a aktivně se podílet na zlepšení životního prostředí. Výsledkem je získání hlubších znalostí o ekologických záležitostech a o schopnostech dělat informovaná a zodpovědná rozhodnutí (vlastní překlad, epa.gov, 2021).

S pojmem environmentální výchova se pojí ekologická výchova, někteří tyto dva pojmy pokládají za rovnocenné, jiní je rozlišují. Eko pedagog Jan Činčera například považuje ekologickou výchovu za podřazenou environmentální výchově. Ekologická výchova se zabývá poznáním přírody a jejích procesů, kdežto environmentální výchova se zabývá vztahem člověka a přírody (ekologické, ekonomické, sociální, kulturní).

1.2 Historie

Environmentální výchova by mohla působit jako nedávno vzniklý produkt vzrůstajících obav současné doby, ale pravdou je, že zájem o kladný vztah k přírodě se objevoval již od 17. století v dílech některých filozofů, spisovatelů či pedagogů jako byl např. Jan Amos Komenský, Jean-Jacques Rousseau, Maria Montessori.

Za zakladatele environmentální výchovy je pokládán skotský profesor biologie Patrick Geddes, který považoval důležitý přímý kontakt s životním prostředím (Hublová, 2015).

Rozvoj environmentální výchovy úzce souvisí se stavem životního prostředí a jeho poznáním. Tento obor se začal vyvíjet v meziválečném období prostřednictvím pozitivních vztahů k přírodě. Důležité je zmínit skauting, Jaroslava Foglara a Ligu lesní moudrosti. Ve volném čase byla mládež vedena k poznávání přírody, umění žít v přírodě a s přírodou. Vlivem nových poznatků v ekologii se začíná rozvíjet výchova k ochraně přírody. Tato etapa se řídí heslem „Poznej a chraň“.

Samotný pojem „environmentální výchova“ byl poprvé užit na konferenci Mezinárodní unie ochránců přírody v roce 1947 (Činčera 2007, s. 12).

1.3 Principy

Jedním z cílů environmentální výchovy je vychovat člověka, který bude mít rád přírodu, bude k ní mít vztah, bude o ní mít zájem a zároveň jí bude chránit. Dalším cílem je rozvoj jeho kompetencí (znalostí, dovedností a postojů), které jsou potřeba pro environmentálně odpovědné jednání pro nejpříznivější současný i budoucí stav životního prostředí.

Environmentálně odpovědné jednání je chápáno v osobní, občanské i profesní rovině, dotýká se zacházení s přírodou a přírodními zdroji, spotřebitelského chování a aktivního ovlivňování svého okolí s využitím demokratických procesů a právních prostředků (www.mzp.cz).

Další cíle:

- posílit vědomí a porozumění ekonomické, sociální ekologické provázanosti v městských i venkovských oblastech,
- poskytnout každému příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšování životního prostředí

- tvořit nové vzorce chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku vstřícné k životnímu prostředí (Činčera, 2007, s. 12)

V případě EVVO se jedná o celosvětově uznávaný obor, který je po desítky let rozvíjený i v České republice, kde se pro tuto oblast postupně vyvinul systém, zakotvený v politických a strategických dokumentech, financovaný na různých úrovních, založený na spolupráci spousty aktérů od veřejné správy, přes školy, výzkumné instituce až po ekocentra (www.mzp.cz).

2 Pedagogika volného času

Tato kapitola se zabývá definováním pojmů pedagogika volného času, pedagog volného času a samotný volný čas. Dále se zaměřuje na cíle a funkce volného času a role pedagoga volného času.

2.1 Definice pedagogiky volného času

Pedagogika volného času je jedním z podoborů pedagogiky zabývající se výchovnými a vzdělávacími prostředky, které napomáhají smysluplnému využívání volného času dětí, dospívajících a dospělých. Jde tedy především o vědu, která odráží volný čas z hlediska osobního rozvoje jedince. Jedná se o velmi mladý vědní podobor pedagogiky, který nabývá významu až od druhé poloviny 20. století. Jednoduše řečeno, je to věda o výchově ve volném čase. Zabývá se jednotlivými volnočasovými aktivitami a jejich metodikou u dětí, mládeže, ale i dospělých (Hájek, 2008).

U dětí a mládeže se používá také označení výchova mimo vyučování, která je vymezena čtyřmi znaky (Hofbauer, 2004):

- probíhá mimo povinné vyučování
- je institucionálně zajištěna
- probíhá převážně ve volném čase
- probíhá mimo vliv rodiny

Děti a mládež mají více času než dospělí. Obsah volného času je určen věkovými a individuálními zvláštnostmi. Aktivity ve volném čase dětí a mládeže jsou většinou pestřejší než u dospělých. Děti tráví volný čas v různých prostředích: škola, domov, zařízení pro výchovu mimo vyučování, veřejná prostranství. Všechna tato uvedená místa mají své výhody, ale i nevýhody, bezpečnost, pedagogické vedení, rozmanitost či jednotvárnost prostředí, dozor, míru soukromí či kontakt s vrstevníky

Nejdůležitější cíle pedagogiky volného času jsou naučit člověka smysluplně využívat svůj volný čas, efektivně relaxovat, uspokojovat své potřeby, rozvíjet své zájmy, objevovat a rozvíjet své schopnosti nebo vedení k celoživotnímu vzdělávání (Pávková, 2002).

Výchova ve volném čase má několik funkcí:

- **Výchovně-vzdělávací funkce:** rozvoj schopnosti dětí, uspokojování jejich potřeb a zájmů, formování jejich postojů. Prostřednictvím zajímavých a různorodých činností se děti motivují ke společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových dovedností a vědomostí nebo k rozvoji poznávacích procesů.
- **Zdravotní funkce:** pomáhá vytvářet zdravý životní styl (střídání duševní a tělesné činnosti, činnosti organizované nebo spontánní, práce nebo odpočinek). Pohybové, tělovýchovné a sportovní činnosti ve volném čase kompenzují dobu, kdy musí děti sedět ve škole.
- **Sociální funkce:** zajišťuje kontakty s vrstevníky nebo s těmi, co mají stejné zájmy, nácvik komunikačních dovedností nebo seznamování se se společenskými pravidly.
- **Preventivní funkce:** prevence sociálně-patologických jevů u dětí a mladistvých je směřována na alkohol, drogy, patologické hráčství, šikanování, záškoláctví, vandalismus nebo třeba na virtuální drogy jako je počítač, televize, různá videa (Pávková, 2002).

2.2 Pedagog volného času

Podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých údajů, ve znění pozdějších předpisů je pedagogickým pracovníkem osoba, která vykonává přímou výchovnou, vyučovací, speciálně pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost. Předpokladem je přímé působení na vychovávaného, vzdělávaného jedince.

Pedagogové volného času působí ve střediscích volného času, tedy v domech dětí a mládeže a ve stanicích zájmových činností. Pracovníci ve školní družině, klubu, výchovných zařízeních typu domov mládeže či internát jsou označováni jako vychovatelé (Hájek et al., 2008).

Některé pedagogické profese jsou ale podceňované, i když se formálně uznává význam a náročnost jejich práce (pedagogické ovlivňování volného času, předškolní výchova). Ekonomické a morální ohodnocení práce pedagoga bývá mnohdy v rozporu (Hájek et al., 2008).

Výchova ve volném čase je neformální. Hlavním znakem je požadavek dobrovolné účasti na výchovných činnostech. Z toho vyplývá, že u pedagogů volného času převažuje podíl neformální autority, umění motivovat jedince k činnosti a nutnost imponovat jako osobnost. Nutnost odpovídající odborné a pedagogické kvalifikace platí i zde.

2.2.1 Profesní příprava pedagoga volného času

Pedagogové volného času mohou získat odbornou kvalifikaci, která je zakotvena v § 17 zákona 563/2004 Sb. těmito způsoby:

„vysokoškolským studiem uvedených oborů podle zákona o pedagogických pracovnících nebo studiem sociální pedagogiky, vysokoškolským studiem učitelství, studiem na vyšší odborné škole se zaměřením na uvedené obory, studiem na střední škole ukončeným maturitou se zaměřením na uvedené obory (střední pedagogické školy), studiem na střední škole ukončeným maturitou, vyšší odborné škole nebo vysoké škole nepedagogického zaměření a doplněné vzděláním v programu celoživotního vzdělávání se zaměřením na uvedené obory“ (Hájek et al., 2008, s. 137; <https://www.zakonyprolidi.cz>)

2.2.2 Role pedagoga volného času

Všechny pedagogické profese kladou na osobnost značné nároky. Je to obtížností práce pedagogů, požadavky na vzdělání, schopnost jednat s lidmi, vést jiné lidi, schopnost udržovat autoritu, působit jako pozitivní vzor apod. Pedagog patří do kategorie tzv. pomáhajících profesí, u nichž je důležitá i psychická vyrovnanost a odolnost.

Požadované znaky osobnosti se rozdělují do tří skupin:

- pozitivní lidské vlastnosti
- vlastnosti důležité pro pedagoga
- specifické požadavky na pedagoga volného času

Pedagog by měl být dobrý člověk, to je však pojem velmi nepřesný. Jeho poznávací procesy by měly mít dobrou úroveň, měl by mít dobrou paměť, pozornost, volní vlastnosti, schopnost prožívat i ovládat své emoce, z charakterových vlastností pak mají převažovat kladné vlastnosti, jako je např. smysl pro spravedlnost, pracovitost, sebeovládání. Měl by mít patřičné vědomosti, dovednosti a návyky, příslušné schopnosti, inteligenci, tvořivost.

Dobrý pedagog by měl být rád mezi dětmi, lidmi, měl by se umět radovat ze života, měl by umět mluvit i naslouchat, zvládat nároky, které život přináší, vcítit se, mít rád lidi a umět je řídit a vést. Jsou to vysoké nároky, proto takových pedagogů není mnoho.

K mnohému se může člověk dopracovat svým úsilím, nabízí se však i přesvědčení, že existují vrozené předpoklady pro úspěšnou pedagogickou činnost. Kromě kladných obecně lidských vlastností a specifických požadavků na pedagogy lze vymezit i nároky, které se ve zvýšené míře vztahují na pedagoga volného času (Dvořáková, 2015).

Zvláštností této profese je skutečnost, že obsah výchovy není závažně stanoven, pouze je dán rámcový plán a doporučení. Stanovení obsahu je v kompetenci pedagoga, ten však musí respektovat základní pedagogicko-psychologické požadavky a brát v úvahu i přání vychovávaných. Protože není obsah závažně stanoven, je i hodnocení jednotlivců individuální s důrazem na dosažené pokroky, snahu a radost z činnosti. Autorita pedagoga volného času má vyrovnaný podíl formálnosti a neformálnosti. Menší míra formálnosti ve vztahu mezi vychovávajícím a vychovávaným ve volném čase je dána požadavkem dobrovolné účasti na činnosti. Ta se projevuje i ve vzájemném oslovování. Pedagog volného času se ocitá ve vztahu k vychovávanému v rozmanitých rolích učitele, instruktora, rádce, přítele či kamaráda, náhradního rodiče. Pedagog volného času volí hlavně aktivující metody a formy práce, převažující práce v malých skupinách nebo individuální formy. Také prostředí, v němž výchovný proces probíhá, je velmi rozmanité a proměnné podle druhu činnosti. To vše klade značné nároky na pedagogické dovednosti pracovníků (Hájek et al., 2008).

Pro pedagoga volného času jsou zvláště žádoucí tyto vlastnosti (Hájek et al. 2008):

- řešit nečekané situace, schopnost přizpůsobit se proměnlivým podmínkám
- iniciativa, aktivita, průbojnost, schopnost prosazovat své názory a požadavky
- nápaditost, fantazie, tvořivost
- hravost, radost ze hry
- smysl pro humor
- dobrý zdravotní stav, fyzická zdatnost
- příjemný vzhled a vhodná úprava zevnějšku
- pochopení pro věkové zvláštnosti

- zvládání technik a dovedností účinného jednání

Ke specifickým pedagogickým dovednostem požadovaných u pracovníků středisek pro volný čas patří zejména:

- schopnost připravit a zorganizovat nabídku aktivit pro volný čas,
- znalost pedagogických zásad a metodiky vedení zájmových činností,
- schopnost jejich tvořivé aplikace, komunikativnost umožňující získat široký okruh spolupracovníků.

Lze tedy shrnout, že dobrý pedagog volného času je obecně dobrý člověk a má vlastnosti žádoucí pro vykonávání pedagogického povolání. Kromě toho je tvořivý, hravý, přizpůsobivý, vtipný, nápaditý, energický a zdatný.

Při zvládání pestrých výchovných situací umí používat účinné formy jednání a vhodný výchovný styl (Hájek et al., 2008).

2.3 Volný čas

Volný čas je část našeho života, kdy si činnost můžeme vybrat zcela sami, dobrovolně a svobodně a kdy nám přináší pocit uspokojení, uvolnění a pohody. Je to doba, která nám zbývá po splnění všech povinností. Běžně se sem zahrnuje odpočinek, zájmové činnosti, zábava, rozvoj osobnosti, relaxace nebo třeba dobrovolnická činnost. Je to doba mimopracovní, u dětí a mládeže mimo vyučování a činnosti s vyučováním spojené, sebeobsluha, povinnosti spojené s provozem rodiny a domácnosti. Neřadíme sem ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena). I tak ale můžeme rozdělit pojetí volného času na pozitivní a negativní. V negativním pojetí chápeme volný čas jako zbývající dobu celkového denního průběhu, která zůstala po práci, studiu, úkolech v domácnosti a po uspokojení základních fyziologických potřeb. V pozitivním pojetí je volný čas časem, který má člověk k dispozici sám pro sebe. Může pro jedince znamenat svobodu, kdy si může dělat, co chce, k čemu ho nikdo nenutí. Dá se říct, že je to veškerá svobodně zvolená činnost (Pávková, 2002).

Volný čas dětí a mládeže má své zvláštnosti. Od volného času dospělých se většinou liší rozsahem a obsahem, mírou samostatnosti a závislosti, nezbytností pedagogického ovlivňování (Hájek et al., 2008, s. 68).

3 Školní družina

Tato kapitola se zaměřuje na definování pojmu školní družina, popisuje její historii, funkce a rozvržení činností v rámci dne. Zabývá se i vychovatelem, který je nedílnou součástí školní družiny, popisuje jeho role a kompetence.

3.1 Definice

Školní družina je školské zařízení, které má v České republice mnohaletou tradici a je pro děti prvního stupně základních škol. Školní družiny (dále jen ŠD) jsou nejčastěji součástí školského výchovně-vzdělávacího systému. Dělí se na oddělení, která se plní do počtu 30 žáků. Ředitel školy stanovuje nejvyšší počet žáků na jednoho vychovatele (ne však více než 30 žáků), s ohledem na zvolený druh činnosti. O přijetí žáka do ŠD rozhoduje ředitel. Podmínkou je plně vyplněná přihláška a souhlas zákonného zástupce. Tato přihláška je k přijetí žáka do ŠD nezbytná. Důležitou součástí každé přihlášky je zadní strana, kde je uvedeno, kdo může dítě ze ŠD vyzvedávat, či v kolik hodin bude dítě odcházet samo (Bendl, 2015).

Školní družina není pokračování školního vyučování a nemělo by být na ni nahlíženo ani jako na hlídání dětí. Nejdůležitější funkcí tohoto zařízení je umožnit žákům trávit volný čas mezi vyučováním a příchodem domů plnohodnotně a smysluplně a podporovat individuální rozvoj dítěte. Mezi další cíle školní družiny můžeme zařadit získání všeobecného vzdělání, pochopení a uplatnění zásad demokracie, posilování komunikačních schopností, výchova ke zdraví nebo získávání samostatnosti.

Školní družina by měla vytvořit příjemné prostředí pro děti, přiměřené jejich věku, dovednostem a schopnostem, vědomostem a potřebám. Děti by se zde měly přirozeně projevovat, zaměstnávat a bavit. Školní družina by měla dítěti zajistit bezpečné prostředí nejen z pohledu fyzického, ale i emocionálního a sociálního.

Školní družina nemá pevně závazná témata a umožňuje vychovatelkám naplánovat takové činnosti, které by dokázaly žáky zaujmout. Důležité je, aby vychovatelky byly schopné daná témata vhodně přiblížit a žáky do činností zapojit. Záleží tedy i na schopnostech vychovatelky, jak vhodně dokáže žáky motivovat.

Činnosti ve školní družině se podílejí na rozvoji osobnosti žáka v kognitivní oblasti, ale také po stránce povahových vlastností. Umožňuje i dětem méně nadaným pocítit úspěch nebo pocit přijetí. Do školní družiny jsou žáci přihlášení zpravidla k pravidelné

docházce.

Školní družina je v provozu ve dnech školního vyučování a o prázdninách, po projednání se zřizovatelem ZŠ může ředitel ZŠ její provoz o prázdninách přerušit.

Pro správné zvládnutí úkolů a funkčnosti školní družiny jsou stanoveny následující podmínky (Pávková, Hájek 2011):

- **Personální:** odborně vzdělaná osoba, která má chuť pracovat s dětmi, umí naslouchat a vcítit se
- **Materiální:** třídy, které jsou účelově vybavené s možností využití sportovišť nebo hřiště
- **Řídící a kontrolní:** ŠD má oporu v právním vymezení a v ustanovení zaměřující se na práci s dětmi

3.2 Činnosti školní družiny

Program nabízený školní družinou je plnohodnotnou náplní času po vyučování, který děti tráví ve škole. Vzdělávací obsah zájmového vzdělávání ve školní družině je realizován prostřednictvím sebeobslužných činností, přípravou na vyučování, odpočinkovými a zájmovými činnostmi. Žákům je stanoven určitý pracovní režim, ale zároveň jim je ponechána možnost volby činností.

1. **Činnosti odpočinkové:** jejich smyslem je odstranit únavu. Většinou je zařazujeme ráno nebo po obědě. Můžeme sem zařadit odpočinek na vacích, relaxační či dechová cvičení, četbu knih, poslech audio pohádky nebo klidné zájmové činnosti. Plníme zde psychohygienu.
2. **Činnosti rekreační:** jejich smyslem je regenerace sil. Převažuje zde aktivní odpočinek – náročnější pohybové, sportovní a turistické prvky, pobyt venku podle ročního období (pouštění draka, bruslení, bobování), organizované i spontánní hry, pobyt v tělocvičně. Tyto činnosti jsou většinou rušnější a živější. V této fázi dne můžeme pořádat i různé soutěže a turnaje.
3. **Činnosti zájmové:** rozvíjí osobnost dítěte, umožňují dětem rozvoj a seberealizaci. Mohou být individuální i skupinové, organizované i spontánní. V těchto činnostech je žádoucí vlastní aktivita dětí, to mnohdy vede k rušnějšímu vývoji situace. Vlastní aktivita přináší dítěti pocit uspokojení, radosti a zahání nudy. Velká část času je věnovaná sebeobslužným činnostem. Děti se učí samostatnému oblékání, kvalitnímu stravování, získávání

a osvojování základů hygieny nebo udržování pořádku. Zahrnujeme sem činnosti kreativní, esteticko-výchovné, pracovní nebo přírodovědné. Tyto činnosti nám pomáhají v rozvoji jemné a hrubé motoriky, v získávání pracovních dovedností. Děti pracují s různým materiálem a tvoří si pozitivní vztah k dané činnosti. Zařazujeme sem zpěv, hru na hudební nástroj, modelování, přípravu jednoduchých pokrmů. Tímto ovlivňujeme i trávení volného času v budoucnosti. Pokud se žáci naučí trávit čas smysluplně, nemít pocity nudy a nenaplňenosti, budou jejich tendence podlehnout „nástrahám“ v podobě počítačové reality, gamblerství či agresivity menší.

4. Příprava na vyučování: zde využívá ŠD své specifické formy práce. Děti zde mohou vypracovávat domácí úkoly (po domluvě s rodiči), opakovat a procvičovat formou didaktických her, rozšiřovat a prohlubovat své znalosti, konkrétně aplikovat poznatky vyučování při procházce nebo exkurzi, zapojit své vědomosti do námětových her (Pavlíková 2002).

3.3 Historie školní družiny

Počátky můžeme najít již v 18. století, kdy se vlastenečtí učitelé věnovali výchově dětí po vyučování ve svém volném čase. Nejčastěji se zaměřovali na oblasti, které byly ve škole opomíjené – hudební výchova, zeměpis, dějepis nebo přírodní vědy. Velký výchovný a sociální problém vyvstal se zavedením povinné školní docházky roku 1774. Rodiče byli v práci a péče o děti po vyučování nebyla zajištěna.

„Zpočátku tato péče vycházela z dobročinnosti různých spolků a charitativní činnosti. Spolky se zaměřovaly na zajištění oděvů, obuvi a jídla pro chudé děti, poskytovaly útočiště při nepříznivém počasí, příležitostně organizovaly i zábavné a vzdělávací akce nebo prázdninové pobyty.“ (Hájek, 2011 s. 20)

Velký podíl na výchově mimo vyučování mají také spolky – Sokol, Orel, Americký klub českých dam, Junák, Skauti práce. Velmi známé jsou také křesťansky zaměřené mezinárodní organizace YMCA nebo YWCA.

Roku 1885 byly zřízeny útulky pro chudé děti školou povinné. Jako první byl zřízen v Praze na Vyšehradě. Byly určeny pro děti školou povinné, o které se rodiče nemohli starat z důvodu nemoci nebo pro pracovní zaneprázdnění. Postupně byly tyto útulky zřizovány i v dalších obcích, a to například v Liberci, v Holešovicích, Hradčanech nebo

Karlíně. Útulky měly funkci především sociální – dohled nad dětmi a zajištění jejich bezpečí. Činnosti v útulcích byly velmi pokrokové, kromě plnění školních povinností zahrnovaly i činnosti rekreačního charakteru – hry, cvičení, sezonní zábavy, výlety. Dále zahrnovaly činnosti hudební, výtvarné, tělovýchovné, literární nebo třeba přírodovědné. Velký důraz byl kladen na pracovní výchovu, utváření pracovních dovedností, sebeobsluhu a poznávání různých povolání.

Jako zlom by se dal považovat požadavek pedagogické kvalifikace vychovatelky. Od roku 1931 se začalo používat namísto útulku pojem družiny – družiny pro školní mládež, později družina mládeže. Byla doporučena docházka i dětem, které nebylo možné označit za chudé. Tyto družiny nebyly součástí škol, ale jednalo se o mimoškolní instituce, proto bylo jejich zřizování závislé na rozhodnutí představitelů města. V roce 1945 došlo k výraznějšímu nárustu počtu družin mládeže vlivem společenských změn a zaměstnanosti žen.

Roku 1948 se díky školskému zákonu staly družiny součástí škol. Na první místo byla kladena podpora školní výuky a příprava na vyučování.

Důležitou změnou bylo v roce 1960 vydání školského zákona, který ustanovil družinu pro žáky prvního stupně (1.-5.ročník). Tento zákon také stanovil, že školní družiny budou součástí základních škol. Byly vydány směrnice o zřizování a organizování činnosti školních družin, které snížily počet dětí v oddělení na 30 žáků.

Školské zákony a dokumenty MŠMT ČR vydané v sedmdesátých, osmdesátých a devadesátých letech 20. století, nepřinesly pro oblast školních družin výraznější koncepční změny (Hájek, Stárka 2002).

3.4 Funkce

Školní družina je součástí školy. Rodiče posuzují školu také podle toho, co jsou tato zařízení schopna nabídnout dětem v jejich volném čase. Rodiče nepožadují od družiny pouze sociální službu („hlídání“ a zajištění bezpečnosti), ale také smysluplné rozvíjení zájmů svých dětí.

Školní družina má jasně dané místo v denním programu dítěte. Jeho den můžeme rozdělit na 3 časové úseky:

- Doba pracovní-v této době probíhá vyučování nebo příprava na něj
- Doba mimopracovní-v této době má dítě čas na regeneraci sil a na výkon činností spojené s biologickými potřebami (jídlo, spánek, hygiena)
- Doba volného času-v této době se dítě věnuje činnostem, které si vybralo zcela svobodně a dobrovolně.

Funkcí školní družiny je smysluplné vyplnění času, který je na pomezí doby mimopracovní a doby volného času.

Obr. č. 1: Časové úseky dne (Hájek 2011)

- Výchovná funkce: prostor pro výchovu dětí je tu dán velkým rozsahem činností, kdy jsou žáci motivováni k tomu, aby věděli, jak správně využít svůj volný čas, k získání nových zkušeností, dovedností, vědomostí a návyků prostřednictvím vychovatelky. Mají zde možnost vidět právě u své vychovatelky správné hodnoty a postoje a je žádoucí, aby si je co nejvíce osvojily i děti. Vychovatelka tady není v roli pedagoga, ale v roli přítele, rádce. V dětech by měla vyvolávat pocit jistoty, bezpečí, přátelství a harmonie. Děti se jí nebojí sdělit své trápení, poprosit ji o radu nebo o pomoc.
- Sociální funkce: některé děti tráví ve školní družině mnoho času. Když si rodiče děti vyzvedávají pozdě odpoledne, nebo mají děti ještě nějaké kroužky, doma mají čas akorát tak na úkoly, večeři, hygienu a spánek. V některých rodinách může úplně chybět čas strávený spolu jako rodina-výlety, hraní her nebo

obyčejné sledování pohádek. Proto má ŠD důležitou funkci v sociální oblasti, dítě je ve styku s kamarády, vrstevníky, spolužáky, ale i s vychovatelkou, které může sdělit své pocity, trápení nebo problémy.

- **Vzdělávací funkce:** i když je ŠD mimoškolní zařízení, které není zaměřené na vzdělávání dětí, i tak tu má vzdělávání svoji roli, a to především formou her, na které není při běžné výuce prostor. Vychovatelka předává své vědomosti a zkušenosti dál dětem nenucenou a zábavnou formou, mohou ji k tomu dopomoci knihy, časopisy, didaktické hry nebo třeba rukodělné činnosti.
- **Zdravotní funkce:** nejdůležitější je zajištění pravidelného režimu dne. Správné rozvržení činností, střídání aktivních a pasivních činností, vedení k lepšímu zdravotnímu stylu, pobyt na zdravém vzduchu. Pohyb je pro děti velmi důležitý, už jen proto, že sedí celé dopoledne ve škole a dávají pozor při výuce. S touto funkcí úzce souvisí i čisté a příjemné prostředí školní družiny a venkovního zázemí, kde děti dodržují pravidla, na kterých se s vychovatelkou domluvily.
- **Prevence patologických jevů:** ve školní družině se děti učí, jak smysluplně mohou využívat svůj volný čas, jaké aktivity je baví a jdou jim, jak vycházet s ostatními dětmi i když se moc nekamarádí. Učí se vycházet s dětmi ve větším kolektivu, při hrách a soutěžích, že rozeprě se dají řešit i jinak než násilím nebo vulgarismem. Díky tomu předchází nežádoucím patologickým jevům jako je kouření, braní drog, gamblerství, záškoláctví nebo násilí a šikana. Na tyto jevy mohou pak dělat různé projekty, projektové dny, kdy o tom řeknou zbytku dětem ve škole nebo veřejnosti, mohou se pořádat i různé besedy a zvat různí hosté, kteří jim na toto téma sdělí více informací (Hrdličková 2002).

3.5 Vychovatel

Podle zákona § 563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících je pedagogickým pracovníkem osoba, která vykonává přímou vyučovací, výchovnou speciálně-pedagogickou nebo pedagogicko-psychologickou činnost. Předpokládá se přímé působení na vychovávaného, vzdělávaného jedince.

Vzdělání pro tuto profesi musí být alespoň všeobecné středoškolské zakončené maturitní zkouškou nebo odborného pedagogického zaměření – střední odborná škola

pedagogická. V současné době lze studovat obory na vysoké škole jako například sociální pedagogika a volný čas, vychovatelství nebo pedagogika volného času.

Výhodou v porovnání s učitelem je to, že vychovatelka není vázaná osnovami a klasifikací, což jí poskytuje velký prostor pro pedagogickou tvořivost s kladnou motivací. To je na práci vychovatelky asi to nejkrásnější, ale zároveň i nejtěžší (Hájek, Pávková 2007).

Vychovatelem nemůže být každý. Pro tuto profesi jsou důležité jisté dispozice, avšak ani naplnění těchto předpokladů nezaručuje úspěšné vykonávání práce vychovatele. Osobnost vychovatele se tvoří na základě osobních dispozic, osobním zráním a hlavně sebevzděláváním.

Pro práci vychovatelky je nutný kladný vztah k dětem, empatie, pozitivní naladění, klidný přístup, ochota být nápomocen, organizační schopnosti, umět jednat s dětmi a práce by ji měla naplňovat a bavit. Je důležité, aby si uměla vychovatelka hrát, jelikož základní činností ve ŠD je hra.

Mezi vychovatelkou a dětmi se každodenním stykem vytváří jakýsi vztah, který by měl být přátelský, nenucený, avšak s důrazem na autoritu vychovatelky. Vychovatelka v tomto vztahu vytváří pro děti pocit jistoty, bezpečí, pohody, útěchy a může kladně ovlivnit vývoj osobnosti dítěte. Také vytváří radostnou a příjemnou atmosféru, posiluje v dětech kladné city, pocity bezpečí a jistoty, posiluje jejich sebevědomí a pomáhá budovat dobrý kolektiv. Kladný vztah k vychovatelce vzbuzuje u dětí citovou odezvu a důvěru, která příznivě ovlivňuje vztah k celému zařízení (Malach 2010).

Další nutností jsou pevně vybudované mravní hodnoty, které vychovatelka svým jednáním a chováním dětem předává. Vychovatelka svým naladěním a postoji vytváří základní atmosféru celé školní družiny. Důležitý je i verbální projev a komunikační schopnosti vychovatelky, která by měla svým hlasem zvládnout celou skupinu příjemným tónem, ne křičením. Žádoucí je dostatečná slovní zásoba a volba slov tak, aby jim rozuměla daná věková skupina.

Výchovně-vzdělávací působení vychovatelky na děti by mělo být přirozené, klidné a radostné. Podle informací dětí hodnotí družinu rodiče.

Dalším předpokladem jsou dovednosti. Vychovatelka by měla ovládat širokou škálu volnočasových aktivit, které později nabízí dětem ve školní družině. Nutná je však i schopnost řešit konflikty. Pokud chce vychovatelka, aby se děti účastnily činností,

které si pro ně připravila, musí být ona sama aktivní a motivovat je. Je dobré volit co nejjednodušší pokyny, aby se děti mohly do činností rychle a snadno zapojit. Děti nerady vykonávají jednu činnost příliš dlouho, proto je dobré mít nachystané více činností a častěji je obměňovat.

Povinností vychovatelky je připravovat si hry, činnosti a pomůcky na další dny, komunikovat s rodiči a seznamovat je s činnostmi a výsledky ve školní družině. Také vytváří pedagogickou dokumentaci povinnou pro činnost školní družiny.

Pro zajištění nezbytných organizačních koordinačních a metodických činností spojených s fungováním školní družiny jmenuje ředitel školy vedoucí vychovatelku a určí ji sníženou dobu přímé činnosti. Vedoucího vychovatele je možné jmenovat na školách, které mají 2 a více oddělení školní družiny.

Pracovní náplň vychovatelky (Bendl 2015, Pávková 2002):

- Péče o děti v bezpečném a přátelském prostředí
- Dodržuje bezpečnost
- Vytváří zajímavou a pestrou paletu činností a zařazuje je ve vhodný časový úsek
- Zajišťuje výchovně-vzdělávací práci dle zásad psychohygieny
- Umí volit činnosti na kompenzaci únavy ze školního vyučování
- Zájmovými činnostmi rozvíjí osobnost dítěte
- Navozuje kamarádkou atmosféru, posiluje v dětech pozitivní city, vytváří pocit bezpečí
- Upevňuje hygienické návyky
- Průběžně komunikuje s rodiči
- Prezentuje činnosti ŠD veřejnosti
- Aktivně se účastní pedagogických porad
- Vede potřebnou dokumentaci

4 Projekt dětského hřiště v místní škole

4.1 Vznik projektu

Na podzim roku 2017 byla vypsána dotace na budování a úpravy dětských hřišť u základních a mateřských škol, kterou vypsál Státní fond životního prostředí. Jednalo se o Výzvu č. 16/2017 k předkládání žádostí o poskytnutí podpory v rámci Národního programu Životního prostředí. Alokace činila 50 mil. Kč, minimální výše dotace na jeden projekt činila 50 tis. Kč, maximální výše dotace na jeden projekt činila 500 tis. Kč. Výše podpory na jeden projekt byla stanovena na 85 % z celkových způsobilých výdajů.

Nebylo zcela jednoduché prosadit nápad před zastupitelstvem naší obce. Negativní komentáře padaly především na náročnou údržbu, čemuž naprosto rozumím. Touha a odhodlání byly však silnější, a tak zastupitelé přijali myšlenku zažádat o dotaci. Následující týden se spustil kolotoč událostí. Byla kontaktována firma Green-art v zastoupení paní Ing. Ireny Dundychové. Proběhla první schůzka s paní učitelkou Mgr. Lucií Fišerovou, která byla prostředníkem v jednání za základní školu. Plánovalo se, že se žádosti o dotace podají dvě. Jedna pro vybudování dětského hřiště u MŠ v přírodním stylu a druhá na obnovu venkovního areálu pro ZŠ. Pomalu jsme začaly dávat dohromady nápady a vize, které jsme z části čerpaly z webových zdrojů. Vybrat styl, herní prvky a sladit areál bychom asi horko těžko daly samy dohromady. Důležitý pro nás byl názor, přání a pohled na věc dětí, pro které projekt vznikal. Velmi přesně si pamatuji, když přijela paní Dundychová poprvé obhlédnout prostor školního areálu. Po uvítání se rozhlédla a velmi jednoduše shrnula současný stav: “ Vy tady nic nemáte, to se bude dobře pracovat “. A ano, měla pravdu. Školní areál zel prázdnotou. U základní školy neměli žáci k dispozici téměř nic. Tedy krom udržovaného trávníku na hřišti, dvou branek a dvou přenosných basketbalových košů.

Na základě diskusí s dětmi a vyjádření jejich nápadů skrze kresby, vybrala paní učitelka Fišerová herní prvky od firmy Hybaj, na které si nechala zaslat ceníky. Všechny tyto podklady, včetně maleb od dětí, předala paní Dundychové a ta ji po několika týdnech zaslala vypracované studie, jak by vše mohlo ve finále vypadat. Po malých úpravách byl vytvořen projekt a zbývalo jen sepsat žádost o dotaci. Opět jsme oslovili odborníci na slovo vzatou, která vše začala dávat dohromady. Byla velká potřeba informací.

Kdo nám bude pomáhat s údržbou a jak ji zajistíme. Jak máme ukotvené EVVO ve školních vzdělávacích plánech, jak jsme v minulosti tyto činnosti podporovali apod. Celý proces trval zhruba tři měsíce a v lednu přistála na stole finální verze projektu, který byl poslán s žádostí o udělení dotací. Po pár měsících čekání, nám v polovině července přišla zpráva od pana starosty: „Dotace schválena“, z čehož jsme měli všichni velkou radost.

Následující měsíc proběhla výběrová řízení a obě zakázky získal pan Ing. Libor Votava. Tento výsledek jsme považovali za velmi příznivý, neboť pan Votava je místní občan, velmi erudovaný v oboru a neustále k dispozici. Celková spolupráce s ním byla velmi příjemná a po celou dobu realizace nenastal jediný problém či rozkol v názorech.

4.2 Realizace projektu

Začátkem školního roku 2018/2019 se nedělo nic, co by bylo na první pohled vidět. V dílnách se však začalo pracovat na herních prvcích a mobiliáři. Začátkem března 2019 byla naplánována první schůzka s panem Votavou a se zástupcem firmy Hybaj, která na hřiště měla dodat certifikované prvky jako jsou domečky, prolézačky, tabule, altán a další konstrukce. Došlo k upřesnění umístění všech prvků a doladění detailů. Domluvili jsme se na uzavření areálu po dobu stavebních prací a ujasnili si tak bezpečnost dětí.

Firma Hybaj dodala konstrukce vyrobené z akátu. Nejsou to žádné rovné linie, ale opracované kmeny stromu. Celkově to budí robustní dojem a zároveň z provedení herních prvků cítím velkou přirozenost.

Jeden den firmě trvalo nachystat výkopy na umístění všech prvků. Další den trvalo zabetonování prvků. Pod velkou konstrukcí u ZŠ došlo k větším výkopům z důvodu zajištění dopadové plochy dle normy ČSN 1176. Veškerá hlína odtud byla přesunuta k mateřské škole, kde došlo k vrstvení, aby zde ve výsledku stál multifunkční kopec. Z jedné strany do něj bude zapuštěna skluzavka a druhá strana bude sloužit dětem v zimě na bobování.

Následovně se doplnily herní konstrukce, dodaly se vyvýšené záhony, postavil se altán, který slouží jako venkovní učebna u ZŠ. Nedílnou součástí bylo vysázení stromů, keřů a ostatních rostlin a také proběhlo osázení plotu popínavým keříkem. Přirozeně se tak oddělila část školního hřiště od parkoviště. Větší a náročnější záležitostí skrze údržbu

byl vrbový domeček, který se musel první rok pravidelně zalévat, aby správně zakořenil.

5 Školní vzdělávací program

Tato kapitola je zaměřena na téma školní vzdělávací program dále jen ŠVP. Zde je pojem ŠVP definován a je popsáno, jak se tvoří.

5.1 Definice

Dle §3 a §5 školského zákona mají všechny školské subjekty povinnost vypracovat svá ŠVP. MŠMT ČR vydalo RVP, ze kterých školy následně čerpají informace právě pro tvorbu ŠVP. Pro školská zařízení RVP vydán nebyl, přesto povinnosti tvořit si vlastní ŠVP mají. Je žádoucí, aby ŠVP školských zařízení vycházelo z analýzy předchozích činností, inspirovat se také může v kapitole Člověk a jeho svět z RVP. Na vzniku ŠVP školní družiny by se měl podílet celý pedagogický sbor. Metodologickým podkladem pro ŠVP ŠD je Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.

ŠVP školní družiny je veřejně přístupný dokument, který by měl především sloužit k prezentaci školní družiny na veřejnosti. Díky němu se mohou i rodiče seznámit s cíli výchovného působení, s metodami a prostředky, kterými jsou naplňovány.

Přestože bývá ŠD často vnímána jako instituce, která pouze hlídá děti, opak je pravdou. Její smysl je rozvíjet základní kompetence žáka a jeho zájem o různorodé činnosti.

Přílohou k ŠVP školní družiny může být také Vnitřní řád ŠD, který určuje pravidla a režim provozu ŠD (Balková, 2010).

5.2 Jak se tvoří

Podle §5 školského zákona musí ŠVP ve školských zařízeních obsahovat tyto části:

- Identifikační údaje o škole a charakteristika školní družiny
- Konkrétní cíle vzdělávání
- Formy vzdělávání
- Obsah vzdělávání
- Podmínky pro vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami
- Materiální podmínky

- Personální podmínky
- Ekonomické podmínky

Klíčové kompetence představují cíle, ke kterým by se ve vzdělávání mělo dojít. RVP pro ZŠ stanovuje kompetence pro školní výuku, ŠD může tyto kompetence využít rovněž, akorát jsou doplněny o kompetenci k trávení volného času.

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problému
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence k trávení volného času

Tyto kompetence má družina za úkol rozvíjet, ne vytvářet (Hájek 2007, Heřmanová a Macek 2009).

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Výzkumné šetření

6.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda kvalitní trávení volného času má vliv na děti, na jejich chování, vyjadřování, agresi, přemýšlení a psychiku a zda jsou tyto změny rozpoznatelné rodiči.

6.2 Předpoklady výzkumného šetření

P1: Vybudování školních zahrad se pozitivně odrazilo na zlepšení chování dětí.

P2: Děti mají na školních zahradách větší prostor a zázemí pro všestranný rozvoj.

P3: Děti tráví po vybudování školních zahrad ve školní družině více času.

6.3 Metody výzkumného šetření

Praktická část mé práce byla vyhotovena za pomoci kvantitativní metody výzkumu. Ten vychází z předem daných teoretických předpokladů, které jsou pomocí sběru dat a jeho vyhodnocením vyvráceny či potvrzeny.

Zajímalo mě, zda rozšíření venkovních aktivit prostřednictvím zmodernizování zázemí školních zahrad vedlo k pozitivnímu vývoji v psychice a od toho se odvíjejícího chování dětí. Ke sběru dat jsem použila elektronický dotazník, který jsem navrhla s vedením školy. Chtěla jsem zachytit názor rodičů na školní družinu, její aktivity a informovanost. Zda i rodiče mohou subjektivně říci, že nekázeň jejich dítěte se po vybudování školních zahrad zmenšila a děti se do školní družiny těší. Dotazník se skládá ze 12 otázek, ze kterých bylo 8 uzavřených, 1 otevřená a 3 polootevřené. Výhodou dotazníkového šetření je množství respondentů, kteří se šetření účastní a relativně malá časová náročnost, proto byl vhodnou variantou pro sběr dat. Dotazník jsem zasílala v době Covidu-19, kdy byly rodiče zvyklí na distanční výuku a kontakt s pedagogy online formou, tudíž se dalo předpokládat, že rodiče by neměli mít problém dotazník vyplnit.

6.4 Charakteristika výzkumného vzorku

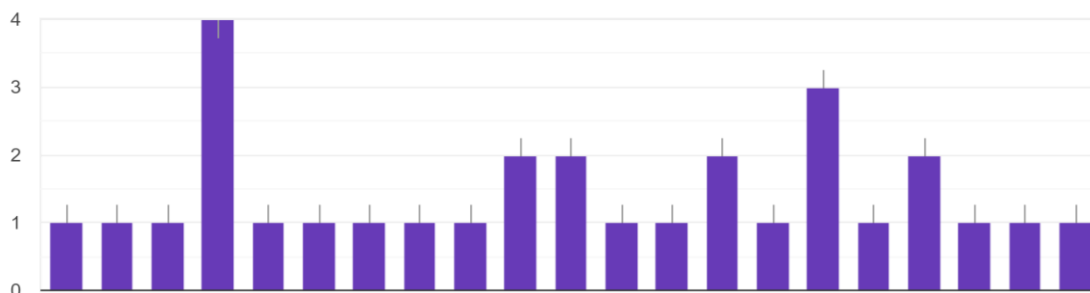
Vytvořený dotazník jsem rozeslala 45 rodičům, jejichž děti navštěvují školní družinu déle jak dva roky. To z důvodu, aby mohli porovnat chování dětí před a po vybudování školních zahrad neboli kvalitního venkovního zázemí pro školní družinu. Zpět se mi vrátilo 30 vyplněných dotazníků, tedy necelých 67 %. Na otázky odpovídaly pouze maminky.

6.5 Analýza výsledků

1) Kterou třídu navštěvuje Vaše dítě?

V první otázce dotazníkového šetření zkoumám rozdělení dětí navštěvující ŠD do tříd. Z grafu můžeme vyčíst, že nejvíce je zastoupena 1. třída a to necelými 74 %. Jedná se o nejmladší členy školní družiny. Naopak nejméně zastoupena třída je za 4. a to pouhými 4 %.

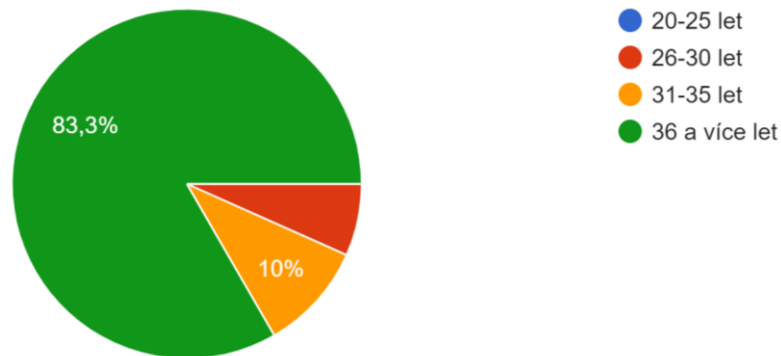
Graf č.1: Kterou třídu navštěvuje Vaše dítě?

2) Věk dotazovaných rodičů.

Zajímalo mě, jaká věková kategorie rodičů dává nejčastěji své děti do školní družiny. Do možností jsem zahrнула 4 odpovědi. První z nich bylo rozmezí 20-25 let, které neuvedl žádný respondent. Do kategorie 26-30 let se zařadili 2 rodiče. V další kategorii 31-35 let se našli 3 rodiče, avšak nejvíce rodičů spadalo do kategorie 36 a více let a to celkově 25 odpovídajících.

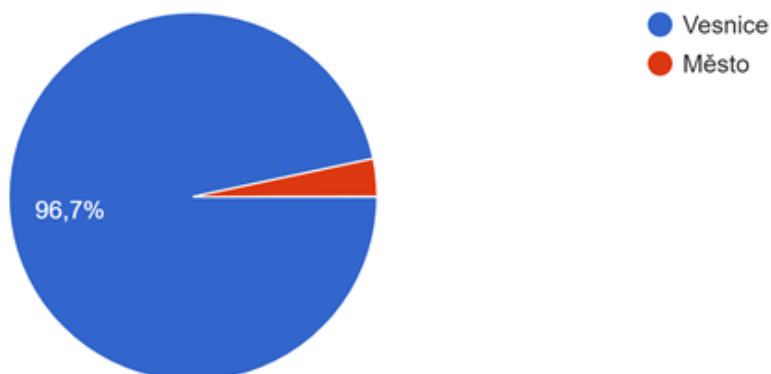
Graf č.2: Kolik Vám je let?

3) Bydlíte na vesnici či ve městě?

V této otázce, která byla spíše pro zmapování, jsem se ptala rodičů na místo jejich bydliště. Na výběr volili buď město, nebo vesnici. Už předem jsem věděla, že ve velké přesile jsou děti z vesnice. Proto mě ani výsledky daného dotazu nepřekvapily. Jelikož jsem nepředpokládala, že by děti z města nenavštěvovaly školu v místě svého bydliště a dojížděly do vedlejší vesnice. Jednalo se spíše o děti, které se přestěhovaly z vesnice do města, ale rodiče se je rozhodli nechat dochodit základní školu už tam, kde znají pedagogy a mají zde své kamarády.

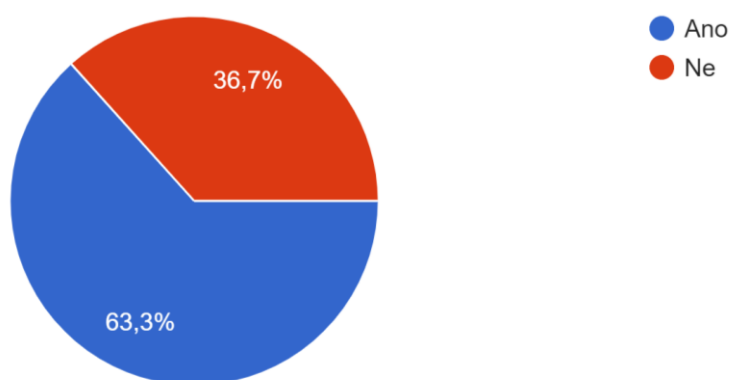
Graf č. 3: Bydlíte na vesnici či ve městě?

4) Docházka rodičů do ŠD v jejich školním věku

Zde jsem se zaměřila na docházku rodičů do školní družiny, když navštěvovali základní školu. V grafickém znázornění můžeme vidět, že byla v největší míře zastoupena kladná odpověď. Konkrétně 63 % respondentů odpovědělo kladně a naopak 37 % záporně. Můžeme předpokládat, že na základě svých pozitivních zkušeností ze ŠD, se rodiče u svých dětí taktéž přiklínili k možnosti docházky do školní družiny.

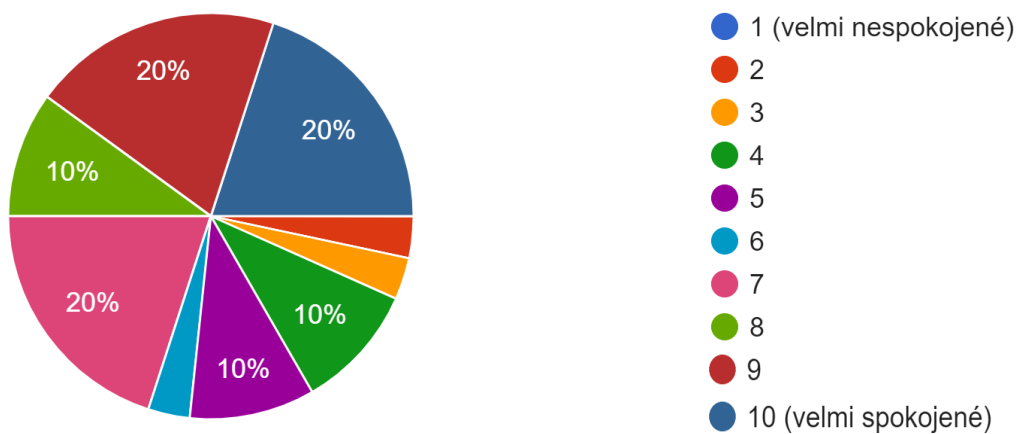
Graf č.4: Docházel jste ve školním věku do ŠD?

5) Zjišťování spokojenosti dítěte ve školní družině před vybudováním školního hřiště.

V rámci otázky jsem sledovala spokojenost dětí ve školní družině ještě před vybudováním školního hřiště a zahrady. Dala jsem respondentům na výběr z odstupňované škály v rozmezí 1-10, kdy 1 znamená velmi nespokojené a 10 naopak velmi spokojené. Je důležité podotknout, že před renovací školních venkovních prostor se školní hřiště využívalo velmi sporadicky vzhledem k jeho nevybavenosti, tudíž nebylo lehké vytvářet vhodné venkovní aktivity, které by děti v rámci trávení volného času ve školní družině zaujaly. 60 % odpovědí bylo zastoupeno v otázkách číslo 10, 9 a 7, což značí spokojenost s prostředím školní družiny a lze z toho usuzovat, že se vychovatelky opravdu snažily dětem vynahradit omezené venkovní aktivity a děti se do ŠD těšily a bylo jim tam dobře. Pokud vezmeme číslo 5 jako průměr, procentuálně můžeme říct, že přes 70 % dětí bylo ve ŠD spokojeno. Zbytek zahrnující rozmezí 1-5, se ve školní družině necítily tak, jak by se předpokládalo. Variantu číslo 1 ne zvolil žádný z rodičů.

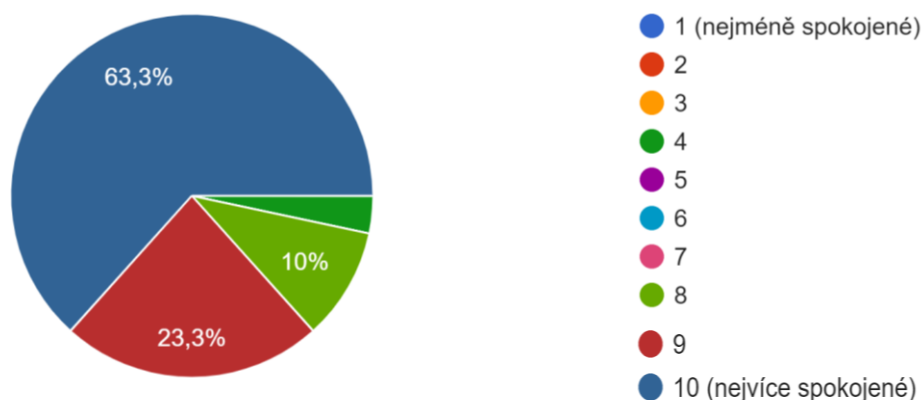
Graf č. 5: Bylo Vaše dítě ve ŠD spokojeno před vybudováním školních

6) Spokojenost dítěte po vybudování nového venkovního areálu.

Zde jsem formulovala typově podobnou otázku, jako je otázka číslo 5 s využitím škály 1-10 se stejným hodnotícím významem čísel. Už z grafu lze vidět ten obrovský rozdíl. Ačkoliv hodnocení ŠD před rekonstrukcí prostor hřiště nebylo nejhorší, zde se potvrzuje zkoumaný předpoklad pozitivního odrazu následkem zkvalitnění venkovního areálu a okamžitý vzrůst spokojených ohlasů dětí. Na škále hodnocení je nejvíce zastoupeno číslo 10 s významem největší spokojenosti dotazovaných respondentů a to ze 63,3 %. Dalšími 33,3 % jsou vyjádřeny taktéž velmi dobré ohlasy odpovídající číslům 9 a 8. Necelé 4 % odpovědí se krčí za pomyslným průměrem hodnocení, které přísluší číslu 4. Pokud srovnáme grafické hodnocení odpovědí v rámci otázky č. 5 s odpověďmi u 6. otázky, vidíme markantní posun k nejvyšší škále hodnocení. Toto je důkazem, jak je důležité a podstatné kvalitně a pečlivě utvářet motivující prostředí v mateřských či základních školách a družinách, ať už pro děti předškolního věku nebo pro děti školou povinné.

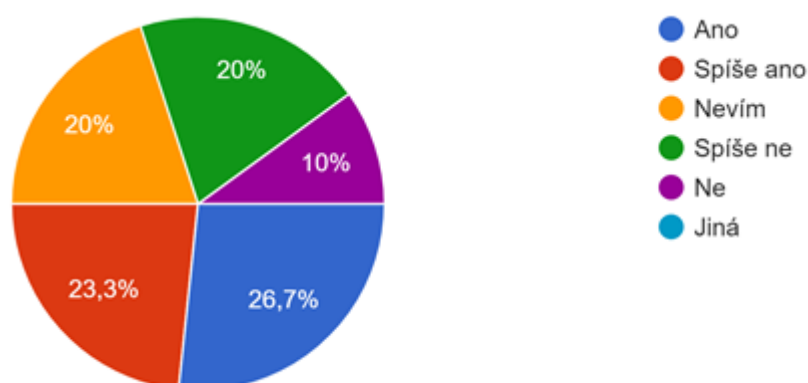
Graf č. 6: Bylo Vaše dítě spokojeno v ŠD po vybudování školních

7) Vyjádření rodičů k chování svých dětí, zda je trávení na školních zahradách pozitivně ovlivnilo.

Snažila jsem se zjistit, do jaké míry a zda vůbec se v chování dětí odrazila změna okolního venkovního prostředí. Rovných 50 % dotazovaných se přiklonilo k odpovědi „ano“ či „spíše ano“, 20 % zvolilo odpověď „nevím“ a 30 % respondentů zaškrtno odpověď „spíše ne“ nebo „ne“. Na základě grafického zhodnocení lze říct, že se nám podařilo splnit předpoklad pozitivního vývoje v chování dětí po vybudování školních zahrad. Polovina rodičů na svém dítěti pozorovala zlepšení v chování, zmírnění agrese a radost z trávení času ve školní družině. I zde lze vyčíst rozdíl před a po inovaci zahrad pozorovaný v grafech u otázky č. 5 a č. 6.

Graf č. 7: Myslíte si, že trávení času na školních zahradách ovlivnilo chování dítěte?

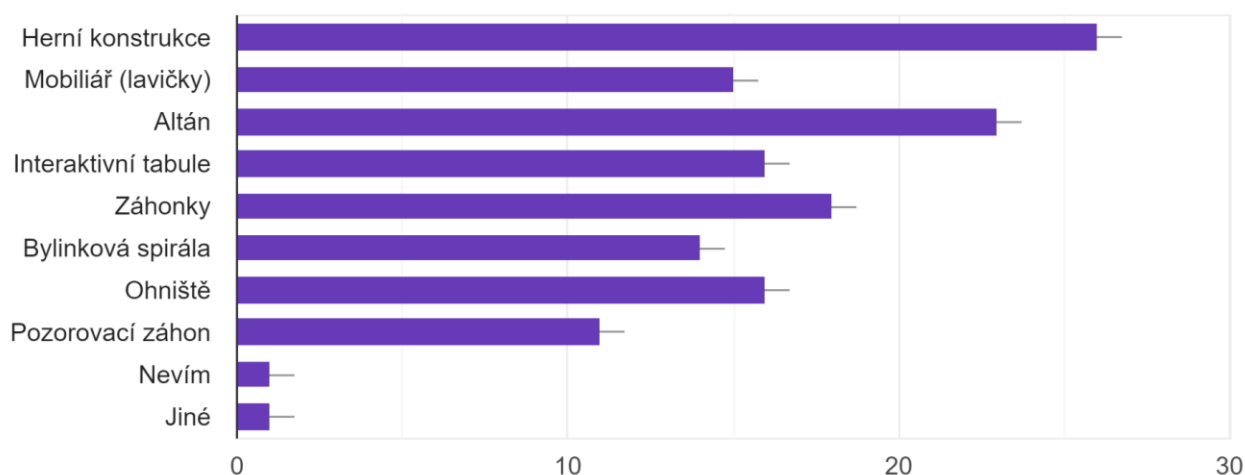

8) Co se Vám nejvíce líbí na školních zahradách?

Touto otázkou jsem cílila na oblíbenost jednotlivých prvků zakomponovaných do školních zahrad. Do výběru bylo zahrnuto sedm možností (herní konstrukce, mobiliář, altán, interaktivní tabule, záhonky, bylinková spirála, ohniště a pozorovací záhon), plus

odpovědi „nevím“ a „jiné“. Respondenti si volili nejen jednu, ale více možností. Z grafu níže jasně vyplývá, že největší úspěch má herní konstrukce, za kterou se na druhém místě drží altán. Oba prvky kladně zhodnotilo 20 respondentů. Velice dobře dopadly i záhonky, ohniště a interaktivní tabule. Méně jak 10 hlasů nedostala žádná ze zahradních atrakcí, avšak na spodní příčce se umístil pozorovací záhon.

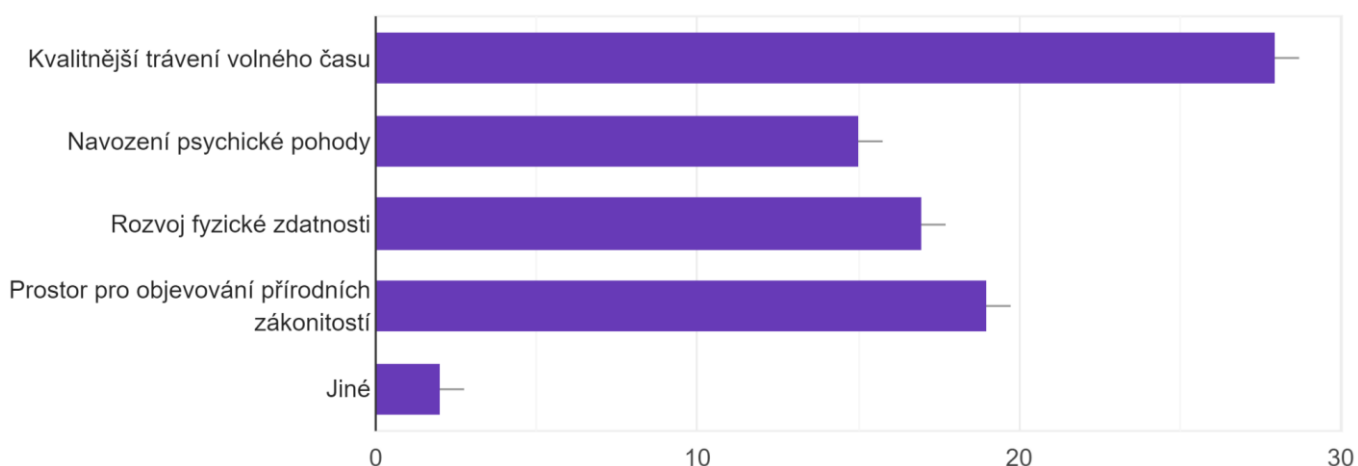
Graf č. 8: Co se Vám nejvíce líbí na školních zahradách?

9) V čem vidíte největší zlepšení po vybudování školních zahrad?

Tato otázka měla za cíl zjistit, kde respondenti vidí největší zlepšení po vybudování školních zahrad. Na výběr měli ze 4 možností, pátou bylo opět možnost „jiné“. I zde mohli vybírat více odpovědí zároveň. Na první příčce se s přehledem umístilo kvalitnější trávení volného času, což pozorovalo přes 25 tázaných. Prostor pro objevování přírodních zákonitostí považuje za důležité zmínit přes 15 dotazovaných. Rozvoj fyzické zdatnosti a navození psychické pohody dostalo více jak 10 pozitivních ohlasů. Souhrnně můžeme říct, že na důležitosti u respondentů neztrácela ani jedna možnost. Lze konstatovat příznivý dopad změny školních zahrad na celkový psychický i fyzický stav dětí.

Graf č. 9: V čem vidíte největší zlepšení po vybudování školních zahrad?

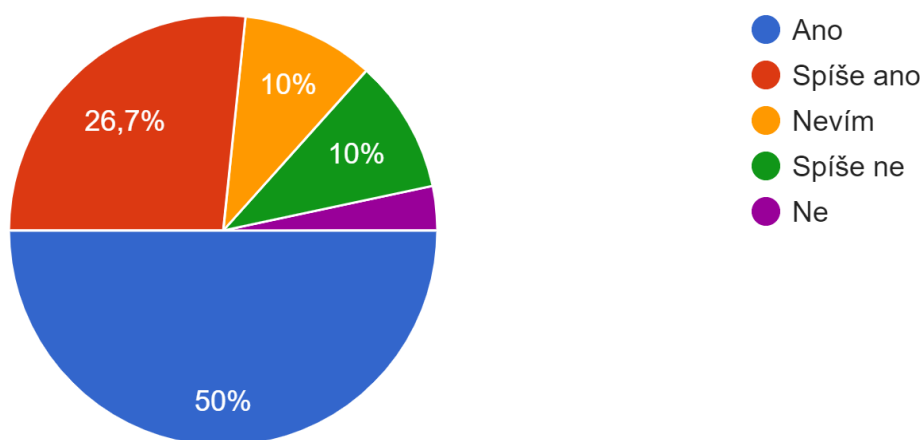

10) Myslíte si, že se školní zahrady dostatečně využívají v době ŠD?

V rámci této otázky mě zajímalo využití zahrad školní družinou. Opět jsem nabídla možnosti „ano“, „spíše ano“, „nevím“, „spíše ne“, „ne“.

76,6 % ze všech odpovědí zahrnovalo možnost „ano“ nebo „spíše ano“. Odpověď „nevím“ byla zastoupena 10 % a 13,3 % reprezentovala odpověď „ne“ a „spíše ne“. Kladné ohlasy nadmíru převažovaly nad negativními. Jde vidět, že se ŠD snaží využívat nové možnosti trávení mimoškolního času dětí co nejvíce a rodiče, přejímající zprostředkovaně dojmy z těchto aktivit, to zde potvrzují.

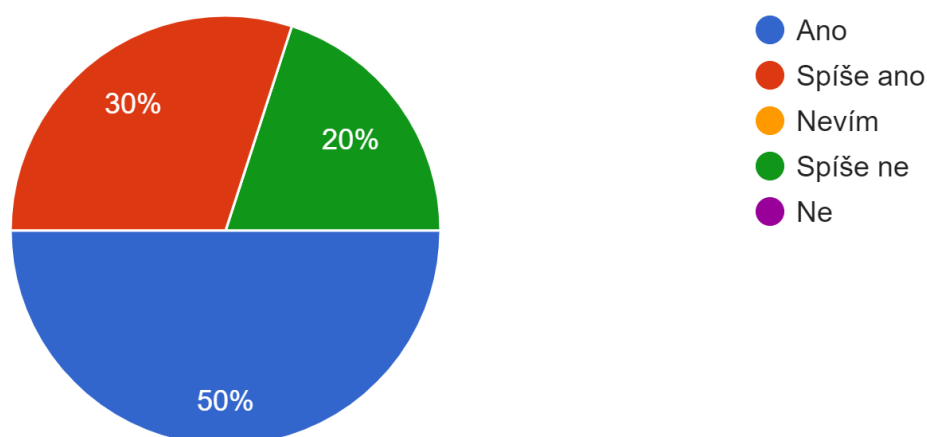
Graf č. 10: Jsou školní zahrady dostatečně využívány ŠD?

11) Máte dostatek informací z činností ŠD?

Předposlední otázka dotazníku byla směřována převážně rodičům, kteří reagovali na to, jakým způsobem s nimi ŠD komunikuje a jak předává informace o svých činnostech. Zajímalo mě, zda rodiče vědí, že jejich děti kvalitně tráví svůj volný čas v rámci ŠD, která se snaží zapojit environmentální prvky do jejich aktivit. Výběr možností byl stejný jako u předchozí otázky. V drtivé většině došlo ke konsenzu 80 % respondentů, to znamená, že se ŠD snaží aktivně kooperovat s rodiči dětí navštěvujících školní družinu. Jen 20 % odpovědí zahrnovalo „spíše ne“ nebo „ne“, ale i přesto se zde otevírají možnosti pro další zlepšení a zviditelnění aktivit a činností ŠD.

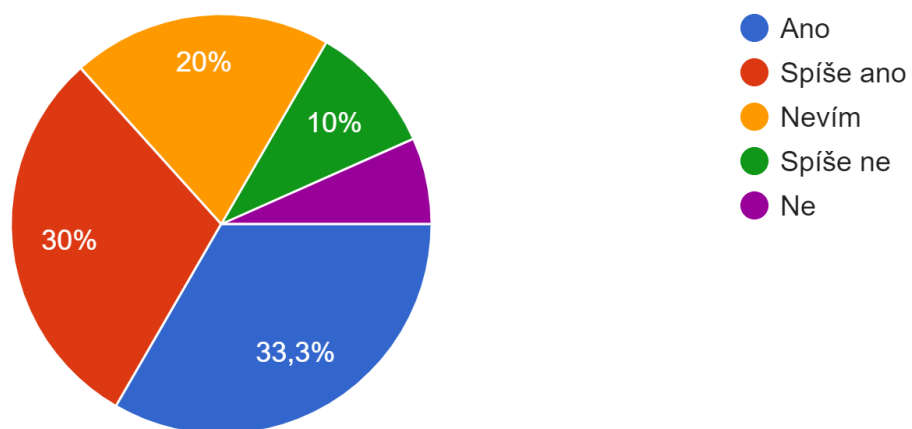
Graf č. 11: Máte dostatek informací z činností ŠD?

12) Vnímáte, že děti chtějí být ve ŠD déle po vybudování školních zahrad?

V této poslední otázce se mělo ukázat, zda děti chtějí trávit více času ve školní družině po vybudování školních zahrad. I tady jsem dala na výběr z odpovědí „ano“, „spíše ano“, „nevím“, „spíše ne“ a „ne“. Procentuální zastoupení ukázalo, že z celkového množství respondentů vnímá potřebu a chuť dětí zůstat ve ŠD déle 63,3 % dotázaných. Přednost možnosti „nevím“ dala 20 % respondentů a pro odpověď „spíše ne“ nebo „ne“ se rozhodlo 16,7 % z celku. Graf ukazuje, že pozitivní odezva převažuje u nadpoloviční většiny rodičů.

Graf č. 12: Chtějí být děti ve ŠD déle po vybudování školních zahrad?

6.6 Vyhodnocení předpokladů výzkumného šetření

Předpoklad č. 1: Vybudování školních zahrad se pozitivně odrazilo na zlepšení chování dětí.

Na základě otázky č. 7 v dotazníku pro rodiče, jsem se dozvěděla, že 50 % rodičů vidí velký pokrok v chování, myšlení a celkově i ve vyjadřování svých dětí po vybudování školních zahrad. Také mi řekli, že se u jejich dětí zmenšila agresivita, vulgární vyjadřování a nekázeň. Děti chtějí trávit více volného času s rodinou nebo venku se svými kamarády, dozívají se nové informace, bádají po nových faktech a rády vymýšlí různé teorie na záchranu přírody. Když jim nabídnete zajímavé činnosti v přírodě, většina je rádo přijme a vymění za elektroniku. I ve školní družině je příjemnější klima, méně kázeňských přestupků a vulgarity.

Předpoklad č. 2: Děti mají na školních zahradách větší prostor a zázemí pro všestranný rozvoj.

Díky otázkám č. 9 a č. 10 jsem si potvrdila, že děti i rodiče vítají kvalitnější trávení volného času na školních zahradách. Děti jsou mnohem raději venku na hřišti a zahradě, kde se mohou zabavit na delší část dne než být uvnitř školní družiny. Vymýšlejí si různé hry, které by se ve vnitřních prostorech hrát nedaly. Mohou zde vnímat i různé přírodní jevy, jako například mravenčí stezky v pozorovacím záhonu, mohou se zde starat o bylinky, dozívát se o nich spoustu užitečných informací nebo mohou pečovat o rostlinky ve vyvýšených záhonech.

Předpoklad č. 3: Děti tráví po vybudování školních zahrad ve školní družině více času.

Tuto otázku jsem položila přímo do dotazníku. Na grafu č. 12 vidíme, že více jak polovina respondentů odpověděla pozitivně. Děti zde mají zázemí, velký výběr venkovních aktivit, mají zde své kamarády a paní vychovatelku. Některé děti mají i mimoškolní zájmové kroužky, tudíž nemohou chodit do družiny každý den, ale když mají možnost školní družinu navštívit, jsou zde větší část odpoledne a vyzkoušejí si všechny aktivity. Na jejich chování a vyjadřování jde vidět, že zde čas tráví zcela dobrovolně a užívají si to.

7 Diskuze

V této práci jsem se zaměřila na kvalitní trávení volného času dětí ve školní družině. Jak je opravdu důležité mít kvalitní zázemí a možnosti výběru činností ve ŠD. Když toto všechno ŠD splňuje, děti sem chodí rády a zcela dobrovolně.

Naše základní škola je na okraji malé vesničky, tudíž máme velmi blízko lesy, louky a cesty k procházkám, což je jedna z hlavních výhod naší školy. S lidmi z vesnice, ale i s rodiči z okolních vesnic, jejichž děti navštěvují naši základní školu se všichni známe a máme spolu pěkné, ba i přátelské vztahy. Jsme vyloženě rodinná škola. Výhody, které s sebou malá škola nese, bych shrnula následovně. Menší počet žáků na třídu má za následek to, že učitel má na děti více času. Děti znají jména celého pedagogického sboru, který není tak velký jako na základních školách ve větších městech. Děti se znají navzájem napříč třídami a po vyučování se rády schází ve školních družinách s ostatními kamarády z jiných tříd. V tomto vidím největší výhodu. Ano, děti by se mohly sejít po vyučování venku na hřišti a být zde spolu, ale ne všichni kamarádi jsou ze stejné vesnice, takže si mohou spolu pohrát alespoň tady.

Pozitivní zpětnou vazbu od rodičů vidíme i v tom, že při pořádání školní akce se rodiče nabídnou k pomoci, donesou občerstvení, pomohou s výzdobou a rádi přijdou a přispějí na dobrou věc.

V dotazníkovém šetření bylo zjištěno, že rodiče dětí, které navštěvují školní družinu, vidí a cítí doma velké zlepšení v chování dětí, v jejich přemýšlení, a to díky kvalitnímu trávení času venku ve školní družině. Děti chtějí samy navštěvovat ŠD a další volnočasové zájmové kroužky, které škola nabízí. Konkrétně se to potvrdilo u otázky č. 6 a č. 7. (viz graf č. 6 a č. 7).

Pokud se zaměříme na graf č. 9 („V čem vidíte největší zlepšení u dětí po vybudování školních zahrad?“) zjistíme, že odpověď „kvalitnější trávení volného času“ u respondentů drtivě převládá. Tento fakt nás utvrzuje v tom, jak moc důležité je poskytnout dětem dostatek venkovních aktivit, míst k objevování, která jsou různorodá, a že snaha o plnohodnotné vybavení venkovních hracích prostor je kvitována zvýšeným zájmem dětí trávit zde, v rámci družiny, co nejvíce možného času. Dochází k rozvíjení fyzické kondice a k naplňování typických potřeb dítěte úměrně jeho věku. Velmi pozitivně hodnotím i výsledky u otázek č. 10, 11 a 12. Rodiče se shodují v dostatečném využívání zahrad školní družinou, vidí snahu o kvalitní a důslednou informovanost

ohledně činností ŠD a v naprosté většině vnímají, že jejich děti chtějí ve školní družině trávit svůj volný čas. Jsou zde rády, nové prostředí se jim líbí mnohem více než před rekonstrukcí. Můžeme tedy říci, že zkvalitňování volnočasových aktivit v rámci ŠD vede ke správnému rozvoji všech stránek dítěte.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo přiblížit důležitost školních družin a kvalitnější trávení volného času. Přesvědčit se, že smysluplnější trávení volného času dětí ve školní družině vnímají i rodiče na chování, přemýšlení nebo ve vyjadřování svých dětí. Zajímalo mě, zda se do školní družiny těší, chtějí v ní trávit více času nebo o ní více mluví.

V teoretické části jsem definovala pojmy pedagogika volného času a pedagog volného času, samotný pojem volný čas. Dále jsem se zabývala definicí, historií a funkcemi školní družiny, rolí vychovatele, školním vzdělávacím plánem nebo environmentální výchovu, kterou jsem následně zapracovala do školního vzdělávacího plánu školní družiny. V závěru teoretické části popisuji, jak se ŠVP školní družiny tvoří. Jeho vyhotovení jsem vložila do přílohy.

V praktické části jsem vycházela z faktů z teoretické části. Prostřednictvím dotazníku jsem oslovila rodiče dětí navštěvující školní družinu alespoň dva roky. Celé dotazníkové šetření probíhalo v době spojené s šířením nemoci COVID-19, tudíž jsem rodiče nemohla požádat osobně, vše jim vysvětlit a odpovědět na jejich případné dotazy, které by se k dotazníku vztahovaly. Takto jsme vše řešily přes e-mail nebo videohovorem. Bylo vidět, že rodiče ví, jakým způsobem mají odpovídat, jenom se chtěli slyšet a dát mi najevo, že spolupracují a dotazník vyplňují.

Některé výsledky dotazníku mě velmi překvapily. Věděla jsem, nebo spíše jsem doufala, že se dětem ve školní družině líbí, ale že až tolik, to jsem nečekala. Velmi mě těší, že změnou, kterou jsme prošli, nevnímám jenom já jako vychovatelka nebo děti, ale i rodiče, kteří čas ve školní družině netráví jako my. Jsem velmi ráda, že se nesešlo větší množství negativních reakcí, přece jen, nebylo by to nic nového. Jak jsem již psala výše, jsme malá, rodinná škola, kde se téměř všichni známe a myslím si, že to je náš největší bonus, který se i potvrzuje ve vyplněném dotazníku a ukazuje se na grafickém zpracování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANDRES, R. (2018). *Environmentální výchova v praxi: příručka pro MŠ, ZŠ a SŠ*. Vlašim: Český svaz ochránců přírody Vlašim
- [2] BALKOVÁ, K. (2010). *Náměty pro školní družinu: deset projektů s konkrétními činnostmi* (2. vyd.). Portál.
- [3] BENDL, S. (2015). *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Grada.
- [4] BLÁHA, V. (1980). *Volný čas, výchova a sociální formování žáků základní školy v době mimo vyučování: (teorie volného času dětí a její uplatnění v pojetí komunistické výchovy žáků základních škol v době mimo vyučování)*. Státní pedagogické nakladatelství.
- [5] ČINČERA, J., JANČAŘÍKOVÁ K., MATĚJČEK T., ŠIMONOVÁ P., BARTOŠ J., LUPAČ M. a BROUKALOVÁ L. (2016). *Environmentální výchova z pohledu učitelů*. Masarykova univerzita.
- [6] DVOŘÁKOVÁ, M. (2015). *Základní učebnice pedagogiky*. Grada.
- [7] HÁJEK, B. a PÁVKOVÁ J. (2011). *Školní družina* (3., aktualiz. vyd.) Portál.
- [8] HÁJEK, B. (2007). *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Portál.
- [9] HÁJEK, B., HOFBAUER B. a PÁVKOVÁ J. (2011). *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času* (2. vyd., aktualiz). Portál.
- [10] HÁJEK, B., HOFBAUER B. a PÁVKOVÁ J. (2010). *Pedagogika volného času*. (2., přeprac. vyd.). Univerzita Karlova v Praze.
- [11] HÁJEK, K. (2012). *Práce s emocemi pro pomáhající profese: tělesně zakotvené prožívání* (3. vyd.). Portál.
- [12] HEŘMANOVÁ, J. a MACEK M. (2009). *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání* (2., aktualiz. a rozš. vyd.). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

- [13] HOFBAUER, B. (2004). *Děti, mládež a volný čas*. Portál.
- [14] HOLEYŠOVSKÁ, A. (2009). *Zájmová činnost ve školní družině*. Portál.
- [15] LEBLOVÁ, E. (2017). *Děti a příroda: environmentální výchova hrou* (2. revidované vydání). Portál.
- [16] MALACH, J. (2010). *Teorie metodiky výchovy* (2. upr. a dopl. Vyd.). Univerzita Jana Amose Komenského.
- [17] ŠEBEŠOVÁ, P. a ŠIMONOVÁ P. (2013). *Environmentální výchova pro ZŠ a SŠ: tři kroky k aktivnímu vyučování*. Portál.
- [18] TŮMA, J. (2018). *Pedagogika volného času*. Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, spol. s r.o.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [1] https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi
- [2] <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr>
- [3] <https://www.pedagogicke.info/2020/11/csi-tematicka-zprava-environmentalni.html?fbclid=IwAR3BHwBRr91zhZJko-TIuVx576H5uRS5jQ79xbLCbT9QKce7kfyroGJY8jc&m=1>

ZKRATKY:

ZŠ – základní škola

ŠD – školní družina

MŠMT – ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

YMCA - Young Men's Christian Association - Křesťanské sdružení mladých lidí

YWCA - *Young Women's Christian Association* – Křesťanské sdružení mladých žen

EVVO – environmentální vzdělání, výchova a osvěta

ČSN – česká technická norma

RVP – rámcový vzdělávací program

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Dotazník pro rodiče

- 1) Do které třídy chodí Vaše dítě?
- 2) Jaký je Váš věk?
 - 20-25 let
 - 26-30 let
 - 31-35 let
 - 36 a více let
- 3) Bydlíte na vesnici či ve městě?
 - Vesnice
 - Město
- 4) Navštěvovali jste ve školním věku školní družinu?
 - Ano
 - Ne
- 5) Jak bylo Vaše dítě ve ŠD spokojené před vybudováním školních zahrad? *
 - 1 (velmi nespokojené)
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10 (velmi spokojené)

- 6) Jak je Vaše dítě ve ŠD spokojené po vybudování školních zahrad? *
- 1 (nejméně spokojené)
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10 (nejvíce spokojené)
- 7) Máte pocit, že trávení času na školních zahradách ovlivnilo chování Vašich dětí?
(Lepší nálada, méně kázeňských přestupků, zlepšení kamarádských vztahů, rozvoj tvořivosti a fantazie, aj.)
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
 - Jiná
- 8) Co se Vám nejvíce líbí na školních zahradách? (Můžete označit více odpovědí) *
- Herní konstrukce
 - Mobiliář (lavičky)
 - Altán
 - Interaktivní tabule
 - Záhonky
 - Bylinková spirála
 - Ohniště

- Pozorovací záhon
 - Nevím
 - Jiné
- 9) V čem vidíte největší zlepšení po vybudování školních zahrad? (můžete označit více odpovědí)
- Kvalitnější trávení volného času
 - Navození psychické pohody
 - Rozvoj fyzické zdatnosti
 - Prostor pro objevování přírodních zákonitostí
 - Jiné
- 10) Myslíte si, že se školní zahrady dostatečně využívají v době ŠD?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 11) Máte dostatek informací z činností ŠD?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 12) Vnímáte, že děti chtějí být ve ŠD déle po vybudování školních zahrad?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne

○ Ne

Základní škola a mateřská škola Puklice, příspěvková organizace

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

ŠKOLNÍ DRUŽINY

Identifikační údaje

Název a sídlo školy: Základní a mateřská škola Puklice, příspěvková organizace
Puklice 167, 588 31 Puklice
IČ: 75 024 128

Ředitelka školy: Mgr. Jaroslava Němcová

Telefonní číslo: 725 714 489

E-mail: reditel@zspuklice.cz

Webové stránky školy: www.zspuklice.cz

Zřizovatel: Obec Puklice, Puklice č. 24, 588 31
IČ: 00 286 460

Název dokumentu: Školní vzdělávací program školní družiny

Číslo jednací: 181/2019

Vypracoval: Tereza Bauerová, Mgr. Jaroslava Němcová

I. Charakteristika školní družiny

Školní družina je součástí Základní a mateřské školy Puklice, příspěvková organizace, s kapacitou 30 žáků. V současné době jsou otevřena dvě oddělení. Družina má vyhrazenou vlastní místnost v přízemí školy. Navštěvují ji děti z prvního stupně, převážně ti mladší. Školní družina nabízí žákům možnost volnočasových činností v době před vyučováním nebo před odchodem domů. Probíhá při činnostech spojených s odpočinkem, relaxací, zájmovou činností či zábavou. Časové rozvržení aktivit souvisí se správnou psychohygienou. Podporuje zdravý tělesný, duševní a sociální rozvoj dítěte.

Pravidla fungování školní družiny (dále jen ŠD):

- Provoz ŠD je od pondělí do pátku, ranní v době 6.00 – 7.15 hodin, odpolední v době 11:15 - 16:00 hodin.
- Děti odcházejí do družiny po skončení vyučování.
- Děti, které končí vyučování v 11:15 hodin, odcházejí společně s vychovatelkou do školní jídelny.
- Do ŠD může být žák přihlášen během celého školního roku (do naplnění kapacity).
- Při nástupu žáka vyplní rodiče přihlášku, na kterou uvedou důležité informace pro vychovatelku (rozsah docházky, způsob odchodu, telefonní číslo, adresu, zdravotní pojišťovnu, zdravotní potíže dítěte).
- Děti opouští ŠD v předem určeném čase, který písemně potvrdí rodiče.
- Nepřítomnost dítěte a změny příchodu a odchodu jsou rodiče též povinni oznámit písemnou omluvenkou.
- Na písemnou žádost rodičů o vyřazení může žák ukončit docházku.
- Vchod vyhrazený pro ŠD je opatřený zvonkem.

II. Cíle a kompetence vzdělávání v ŠD

Hlavním cílem ŠD je naučit děti vhodným způsobem využívat volný čas, rozvíjet osobnost dítěte, vést děti ke kamarádkému chování, učit je samostatnosti, dokázat je motivovat k různým činnostem, které vyhovují jejich zájmům. Upevňovat a rozvíjet pracovní dovednosti a schopnost dokončit započatou práci, osvojit si technické postupy a vést děti k pořádku a zodpovědnosti.

Kompetence k učení

- Žák vybírá a využívá pro práci vhodné způsoby.
- Umí zhodnotit své výkony.
- Dokončí započatou práci.
- Klade si otázky a hledá odpovědi.

Kompetence k řešení problémů

- Žák rozlišuje správná a chybná řešení.
- Všímá si dění a problémů.
- Započaté činnosti dokončuje.

Kompetence komunikativní

- Žák vyjadřuje otázky a odpovědi vyjadřuje vhodně formulovanými slovy.
- Umí vyjádřit svůj názor.
- Komunikuje bez ostychu s vrstevníky i dospělými.
- Účinně se zapojuje do diskuse.
- Naslouchá druhým.

Kompetence sociální a interpersonální

- Žák samostatně rozhoduje o svých činnostech a uvědomuje si, že za ně odpovídá.
- Rozpozná vhodné a nevhodné chování.
- Ve skupině spolupracuje.
- Respektuje dohodnutá pravidla.
- Je tolerantní k odlišnostem mezi lidmi, je solidární.

Kompetence občanské

- Žák si uvědomuje svá práva a povinnosti.
- Vnímá nespravedlnost, agresivitu, šikanu a dovede se jim bránit.
- Podílí se na rozvoji kvalitního životního prostředí.

Kompetence k trávení volného času

- Žák si umí vybrat zájmovou činnost.
- Rozvíjí své zájmy v organizovaných i individuálních činnostech.
- Používá bezpečné materiály, nástroje i vybavení.

- Dodržuje vymezená pravidla.

III. Časový plán a obsah vzdělávání

Místo, kde žijeme

- Poznávání nejbližšího okolí
- Organizace ŠD
- Bezpečnost na cestě a při vycházkách, dopravní výchova (kompetence činnostní a občanské)

Lidé kolem nás

- Osvojení zásad vhodného a společenského chování
- Tolerance, vzájemná úcta, slovní komunikace
- Dodržování pravidel stolování
- Předcházení šikaně (kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální)

Lidé a čas

- Dodržování správného režimu
- Vytváření pravidelných návyků
- Správné a účelné využívání volného času (kompetence pracovní a trávení volného času)

Rozmanitost přírody

- Vycházky a pobyt v přírodě, pozorování změn
- Poznávání rostlin a živočichů, následné výtvarné zpracování
- Ochrana životního prostředí (kompetence k učení)

Člověk a jeho zdraví

- Upevňování získaných dovedností a návyků (hygiena, péče o zdraví)
- Poučení o úrazech a jejich předcházení
- Pohybové hry v přírodě
- Dodržování pitného režimu

- (kompetence komunikativní, sociální a interpersonální, občanské)

IV. Formy vzdělávání

Zájmové vzdělávání se uskutečňuje formou pravidelné, výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti, příležitostnými akcemi a nabídkou spontánních aktivit. Má umožňovat žákům odpočinek i přípravu na vyučování.

Pravidelná činnost je dána týdenní skladbou zaměstnání.

Odpočinkové činnosti slouží k odstranění únavy, do režimu dne se zařazují nejčastěji po obědě, ale podle potřeby i kdykoli během dne (odpočinek na koberci, klidné zaměstnání s využitím četby, volné kreslení, poslech pohádek, vyprávění).

Zájmové činnosti uspokojují a rozvíjejí zájmy dětí. Mezi základní oblasti lze zahrnout činnosti přírodovědné, estetické, pracovní-technické, tělovýchovné, sportovní.

Rekreační činnosti složí k odreagování a odstranění únavy z vyučování, jsou zaměřeny na sportovní, turistické aktivity nebo manuální práce.

Sebeobslužné činnosti se zaměřují na vedení dětí k samostatnosti v péči o vlastní osobu a osobní majetek. Jejich podstata spočívá v pěstování návyků osobní hygieny, péče o pořádek a čistotu prostředí a návyků při jednání s lidmi.

Příprava na vyučování jsou činnosti, které souvisejí s plněním školních povinností (vypracování domácích úkolů a didaktické hry).

Příležitostné akce nejsou zahrnuty do týdenní skladby činnosti, v rámci možnosti ŠD organizuje výlety (ZOO, Dům dětí a mládeže).

V. Tematické celky

ZÁŘÍ

Odpočinková činnost – volné rozhovory s dětmi o nových zážitcích, poslech čtených pohádek, společenské hry dle výběru dětí, volné hry a kreslení, četba na pokračování

Rekreační činnost – vycházky po okolí ZŠ, chování na přechodu, vycházky s námětovými hrami ve volné přírodě, hudebně pohybové hry, které děti znají

Zájmová činnost – pracovní (stavění z konstruktivních stavebnic prostorové stavby-silnice, domy, město, stříhání z předkreslených tvarů)

- estetická (malování a kreslení zážitků z prázdnin, z vycházek po okolí ZŠ, ilustrace k četbě pohádek

- sportovní – závody, hry s míčem-házení, chytání, se švihadly-přeskoky), vycházky po okolí školy, dopravní soutěž

Příprava na vyučování – udržování pořádku ve školní tašce a na svém místě, didaktické hry-velikost, tvar, labyrinty-hledání správné silnice

ŘÍJEN

Odpočinková činnost – poslech pohádek a příběhu s podzimní tematikou, rozhovory s dětmi – individuálně, práce s dětskými časopisy, hry dle vlastního výběru

Rekreační činnost – vycházky do volné přírody, pohybové hry s pravidly (venku)

Zájimová činnost – pracovní a estetická – výrobky z přírodnin (koláže, malované kameny, prostorové stavby, kreslení a malování podzimu, stavění z konstruktivních stavebnic)

- přírodovědná (při pobytu venku pozorování zvířat a odlétajících ptáků, sběr přírodnin, pozorování stromů

- sportovní – závodivé hry na hřišti, hry s míči – házení, chytání, turistické vycházky do přírody

Příprava na vyučování – omalovánky, dokreslování počtu, hry s písmenky, hádanky, kreslení, čtení z dětských časopisů

LISTOPAD

Odpočinková činnost – rozhovory s dětmi, četba na pokračování, stolní společenské hry, hry dle vlastního výběru a přání dětí

Rekreační činnost – denní vycházky s pohybem (hrou) ve volné přírodě, závodivé hry s pravidly, dramatizace pohádek s maňásky, pouštění draka

Zájimová činnost – pracovní (sestavování výrobků z přírodnin, výroba a malování draka, lepení, stříhání), výroba bramborových tiskátek

- přírodovědná (pozorování změn v přírodě, rozdíly mezi stromy jehličnatými a listnatými, výstava nejkrásnějších listů)

- estetická (hry s barvami – zapouštění, obtiskování vylisovaných listů, práce s fixírkou – foukací fixy, sítko)
- sportovní – zdolávání překážkové dráhy na hřišti, hry s míči s pravidly, cvičení s hudbou

Příprava na vyučování – opakování a procvičování poznatků formou hádanek a didaktických her, udržování pořádku ve svých věcech, úklid pomůcek při odchodu

PROSINEC

Odpočinková činnost – poslech četby na pokračování, rozhovory s dětmi o jejich zážitcích a přáních, práce s dětskými časopisy, hry se stavebnicemi a hračkami podle vlastního výběru.

Rekreační činnost – vycházky do přírody podle počasí a sněhu – klouzání, bruslení, stavění staveb ze sněhu, hry a cvičení ve třídě a v tělocvičně.

- Zájmová činnost
- pracovní – příprava vánoční výzdoby, symbolických dárků, vánočních přání a ozdob
 - přírodovědná – přírodovědné vycházky, čtení stop ve sněhu, pozorování počasí – změny (sníh, déšť, vítr)
 - estetická – malování, kreslení zimní přírody, "Moje přání", výroba netradičních ozdob a novoročních přání, stavba různých staveb ze sněhu
 - sportovní – vyprávění a rozhovory o zimních sportech, hry na sněhu, bruslení, závodivé hry s pravidly (hrát čestně)

Příprava na vyučování – opakování a procvičování poznatků při různých didaktických hrách

LEDEN

Odpočinková činnost – rozhovory s dětmi o zážitcích z vánočních prázdnin, poslech četby na přání, zimní hádanky, stolní a jiné společenské hry

Rekreační činnost – vycházky - zimní zábavy (bruslení, klouzání, sáňkování), při vycházkách prohlubování znalostí o přírodě a její ochraně

- Zájmová činnost
- pracovní – výroba krmítka a ptáků z různých materiálů (krabíčky, dřevo, papír, peří)
 - přírodovědná – vycházky do přírody spojené s péčí o volně žijící zvířata (sypání do krmítka)
 - estetická – poslech pohádek se zimní tematikou, ilustrace k pohádce, seznamování s novými technikami při vytváření obrázků, dramatizace pohádkového příběhu s maňásky
 - sportovní – rozhovor o významu sportu pro nás všechny, sportovní soutěže s různým náčiním (obruče, tyče, míčky), hudebně pohybové hry

Příprava na vyučování – četba dětí, péče o učebnice, sešity a jiné pomůcky

ÚNOR

Odpočinková činnost – práce s dětskými časopisy, individuální rozhovory s dětmi, poslech pohádek

Rekreační činnost – pohybové hry se zpěvem, za příznivého počasí vycházky do přírody, exkurze – domácí zvířata, cvičení s hudbou, hry na hřišti se sněhem

- Zájmová činnost
- pracovní – lepení, stříhání, výroba domácích zvířat, sestavování prostorových staveb z krabic různých velikostí, úklid hraček ve třídě ŠD
 - přírodovědná – vyprávění o domácích zvířatech, péče o ně a jejich mláďata, jaké zvířátko mám doma, hádanky
 - estetická – malování, modelování, dramatizace pohádky
 - sportovní – závodivé hry v tělocvičně, překonávání přírodních překážek při vycházce (skok, seskok, přelézání), vycházka (exkurze) ke koním, pohybové hry s pravidly

Příprava na vyučování – péče o vlastní osobu, úprava oděvu, pořádek v osobních věcech, pečlivost

BŘEZEN

Odpočinková činnost – hádanky a hlavolamy, stolní a společenské hry, četba a vyprávění příběhů s dětským hrdinou a o jaru

Rekreační činnost – vycházky do jarní přírody, hry se švihadly (přeskoky_různými způsoby), tělovýchovné chvílky, delší vycházka podle přání

Zájmová činnost – přírodovědná – pozorování změn v přírodě, přispívat svou prací k její ochraně, vycházka do lesa a do parku – pozorování

-estetická – velikonoční výzdoba, textilní koláže s jarní tematikou, kreslení tuží a dřívkem, naše rodina, výlet

- sportovní – závodivé hry s míčem na hřišti (v tělocvičně), závody v různých disciplínách (běh, skok, hod), delší turistické vycházky do přírody

Příprava na vyučování – didaktické hry k procvičení k probírané a probrané látce

DUBEN

Odpočinková činnost – hry dětí podle vlastního výběru, poslech pohádek na přání, vybarvování tematických omalovánek

Rekreační činnost – vycházky do jarního parku, zahrady a k rybníku (porovnávání rozdílů), seznamování s novými hudebně pohybovými hrami

Zájmová činnost – pracovní – rozhovory o práci na zahradě, přesazování květin ve třídě, pomáhání při třídění stavebnic a jejich úklidu podle druhu

- přírodovědná – pozorování prvních jarních květin (název, barva), pozorování stromů a keřů (pupeny, květy) druhů stromů

- sportovní – rytmická gymnastika v tělocvičně, turistická vycházka (indiánský svět), závodivé soutěže a hry

Příprava na vyučování – soutěže a hádanky, hlavolamy, obrázkové čtení, četba dětí

KVĚTEN

Odpočinková činnost – individuální rozhovory s dětmi, četba dětí, poslech pohádek a příběhu z knih, které si děti přinesou, stolní a společenské hry

Rekreační činnost – vycházky do přírody, hry v přírodě, hádanky

Zájemová činnost – pracovní – výroba loutkového divadla z vystřihovánek, skládanky z papíru, práce s textilem

- přírodovědná – jaké nám hrozí nebezpečí v přírodě, naše chování v přírodě, její ochrana, rozhovory při vycházkách do přírody

- estetická – obkreslování kůry, (uhel, hlinka), kreslení tuží a perem námětů z přírody, kolorování barvami, dramatizace

- sportovní – sportovní hry na hřišti, vybíjená, kopaná, překonávání překážkové dráhy, vycházky

Příprava na vyučování – doplňovačky, hádanky a četba z dětských časopisů

ČERVEN

Odpočinková činnost – četba na přání, stolní společenské hry, vybarvování omalovánek, hry dle výběru dětí

Rekreační činnost – hry ve volné přírodě, opakování hudebně pohybových her, při vycházce pozorovat změny v okolí školy

Zájemová činnost -pracovní – stavění z konstruktivních stavebnic, stříhání, lepení, skládání z papíru (zvířátka a květiny)

- přírodovědná a estetická – kreslení a malování na téma "louka"

- sportovní – závody v různých disciplínách, překážkové dráhy, padák

Příprava na vyučování - "Co všechno umím", kvíz, procvičení znalostí dětí, hádanky

VI. Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Snažíme se vytvářet optimální podmínky pro rozvoj žáků se speciálními potřebami i žáků mimořádně nadaných. Cíle a záměry zájemového vzdělávání jsou pro všechny žáky společné. Při vzdělávání žáků se speciálními potřebami jim plně přizpůsobujeme podmínky pobytu a výuky ve školní družině.

Integrovaní žáci jsou začleňováni do oddělení. Vychovatelka uplatňuje individuální přístup. Žáci jsou zařazováni do běžných organizačních jednotek a aktivit. Mimořádně nadaní žáci se mohou rozvíjet ve vhodných vzdělávacích aktivitách školní družiny.

VII. Materiální a ekonomické podmínky

Na škole máme jedno oddělení školní družiny.

Školní družina je součástí základní školy, nachází se ve vyhrazených prostorách.

Oddělení ŠD má základní nabídku společenských her, dětských časopisů a knih, stavebnic, hraček, didaktických her a sportovního náčiní.

Vybavení školní družiny hračkami a materiály je průběžně doplňováno a obnovováno.

K dispozici je sportovní hřiště podporující pohybovou aktivitu dětí a venkovní hřiště v přírodním stylu.

Poplatek za ŠD činí 50 Kč měsíčně.

VIII. Personální podmínky

Vzdělávací program zajišťuje vychovatelka.

Chová se a jedná v souladu se společenskými pravidly, pedagogickými a metodickými zásadami výchovně vzdělávací činnosti ve školní družině.

IX. Bezpečnost a ochrana zdraví

Vychovatelka vytváří, dodržuje a kontroluje podmínky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků při výchovné práci ve ŠD.

Vychovává žáky k dodržování hygienických zásad a zásad bezpečnosti práce.

Žáci jsou pravidelně poučováni o nebezpečí úrazu, zvláště při pohybu na schodech a pobytu venku.

Vychovatelka sleduje zdravotní stav žáků a v případě náhlého onemocnění žáka neprodleně informuje rodiče.

Při úrazu poskytne žákovi první pomoc, v případě potřeby zajistí ošetření lékařem a úraz žáka zaznamená do knihy úrazů, informuje rodiče.

X. Psychosociální podmínky

Ve ŠD je vytvářeno pohodové a příznivé sociální klima.

S dětmi si vytváříme společná pravidla chování ve ŠD.

Náplň činností je věkově přiměřená, hodnocení žáků je motivující.

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami jsou zohledňováni volbou činností přiměřených jejich možnostem, je jim věnována zvýšená pozornost.

XI. Metody práce

- Vycházky – tělovýchovné, přírodovědné, poznávací
- Pohybové a sportovní hry
- Sáňkování, bruslení
- Skupinové a individuální práce
- Dopravní výchova
- Práce s drobným přírodním materiálem
- Výchova ke zdraví
- Malba, kresba, koláž

XII. Evaluace

Vychovatelka průběžně hodnotí svou práci a hledá nové metody, které by postupně vedly ke kvalitnějším výsledkům. Analyzuje a vyhodnocuje podmínky i výsledky výchovně vzdělávacího procesu, hodnotí, na kolik jsou naplňovány její výchovně vzdělávací cíle. Sleduje individuální rozvoj žáků, jejich možnosti a pokroky.

Jednou měsíčně se koná společná schůzka vychovatelky školní družiny, školního klubu a ředitelky školy z důvodu vyhodnocení práce za daný kalendářní měsíc.

Po ukončení roku proběhne závěrečná evaluace, jejíž výsledky budou zohledněny v případných změnách školního vzdělávacího programu (vychovatelka ŠD, ředitelka školy).

ŠVP školní družiny nabývá účinnosti od 1. 9. 2019.

V Puklicích 30. 8. 2019

.....

Mgr. Jaroslava Němcová

ředitelka školy